

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Tit. 28. De Appellationib. Recusationibus & Relationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

hoc differt sententia & res iudicata à lege & Canone, quia lex & Canon omnes omninò obligant, *cap. 1. sup. de constitut.* Et ideo, si ex duobus heredibus debitoris alter condemnetur, alteri integra defensio est, etiamsi ex eadem causa cum hærede seiverit agi, *l. Sapè D. de re iudicata.*

Dixi regulariter, quia hæc regula, quòd res inter alios acta aliis non præjudicet, patitur quasdam exceptiones, de quibus, *in d. l. Sapè D. de re iudic.* Nam si quis de ea re, cujus actio vel defensio primum sibi competit, agi patiatur cum sequenti vel alio, & taceat, sententia contra sequentem lata, ipsi etiam præjudicabit, *d. l. Sapè v. g.* Si gener socerum vel possessor venditorem, de proprietate rei emptæ vel in dotem datæ experiri patiatur, condemnato socero vel venditore, sententia nocebit genero vel possessori: quia licet cum his actum non sit, tamen quia ex eorum voluntate actum esse intelligitur, eis scientibus præjudicabit.

3. Tertius effectus est, producere actori, pro quo lata est, actionem iudicati sive rei iudicatæ, ut præstet reus id, *in quo condemnatus est, satisfaciaturque sententiæ, l. Adori 8. Cod. de rebus creditis.* Estque civilis ea actio, descendens ex lege *xij. Tabb.* Item personalis, *l. §. 11 D. De peculio*: perpetua & rei persecutoria, hæredi & in hæredem competens, *l. Miles §. ult. D. de re iudicata.* Reo verò per sententiam absoluto producit exceptionem rei iudicatæ, contra actorem ejusque hæredem vel alium, ejus nomine agentem, *l. Rei iudicata D. de except. rei iudic.* nisi fortè nunc ab intestato conveniatur, qui ante ex testamento conveniebat.

4. Denique sententia semel lata non rescinditur prætextu instrumentorum de novo repletorum, vel aliarum probationum, *c. Inter monasterium, c. Suborta 21. h. s. l. Subprætextu Cod. De transact. l. Subspecie D. de re iudicata.* Nisi lata sit ex præsumptionibus, aut ex opinione peritorum in aliqua arte, aut in causa matrimoniali, aliisque causis exceptis, de quibus *Glos. in c. Lator. 7. h. s.* nec item ratione erroris in calculo seu computatione, *l. 2. Cpd. de re iudicata, l. unica Cod. de errore calculi*; nisi error calculi in sententia exprimat, *l. 19. §. 1. D. Quæ sententia sive appellat. rescinduntur.* Solutum

quoque auctoritate rei iudicatæ non repetitur tanquam indebitum, *l. 1. Cod. de consuet. indebiti, l. Si fideiussor §. in omnibus D. Mandati l. Cum partem D. Familia cretiscunda.*

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

§. I.

Quid sit Appellatio & quotuplex.

1. Ratio ordinis.
2. Appellatio quid sit.
3. Alia est iudicialis, alia Extrajudicialis.
4. Extrajudicialis quomodo fiat.
5. Item appellationum alia rationabiles, alia frustratoria &c.

1. Quia sententia subinde fertur contra jus alterius litigantium, sive per imperitiam Judicis, sive quia litigator non satis jus suum deduxerit & probaverit: idè necessarium fuit, ut introduceretur appellandi usus, *l. 1. D. heret.* Nam per appellationem effectus sententiæ interpeditur, quæ aliàs transiret in rem iudicatam & quia Recusatio ac Relatio conveniunt cum Appellatione in jurisdictione Judicis suspendenda, idè, ne Tituli multiplicentur, simul & semel de his tribus tractandum erit.

2. Est autem Appellatio hoc loco ab inferiore Judice ad superiorem facta provocatio, ratione gravaminis illati vel inferendi.

3. Ea est duplex, judicialis, quæ proprie & strictè dicitur Appellatio; & extrajudicialis, *Clement. 3. eod. tit.* & hæc dicitur Appellatio latè sumpta. Illa est à sententia sive definitiva sive interlocutoria, ut ea corrigatur: hæc autem ab actibus & decretis extrajudicialibus, *l. 1. c. Concertationi hoc tit. in 6. l. 1. §. solent D. Quando appellandum sit*, ut dum appellatur ab electione, spoliatione, & similibus, *d. Clement. 3. eod. tit.* Et solet dici Provocatio ad causam, & habet vim conventionis, *c. Cum sit 8.*

mana §. si vero h. r. ideoque fieri debet ad Iudicem ordinarium, coram quo citandus & vocandus esset adversarius pro lite, dum est litigandum via ordinaria, d. c. Cum sit Romana in fine, Gloss. in d. c. Concoctatione in V. gravatum: nec unquam suspendit executionem, nec causas attentata, c. Communiter 11. sup. De electione, Gonzales ad Reg. VIII. Cancell. Gloss. in annotat. contra nullitatem & attentatam. 29. ubi subjungit, hanc esse unam differentiam inter appellationem extrajudicialem & judicialem, ex quatuordecim, quas assignat Abbas in c. Bona memoria 51. h. r.

4. Rursus Extrajudicialis est duplex: aut enim non à Iudice, sed à parte extra iudicium appellatur, d. c. Bona memoria; vel à Iudice extrajudicialiter procedente.

5. Appellationum, siue Judicialium siue Extrajudicialium, aliæ sunt rationabiles & justæ seu legitime, aliæ frustratorix, frivolar, inanas & leves, Frustratorix, ut quæ morandæ solutionis vel suspendendi iudicii causâ interponuntur, l. Tutor D. De usuris. Frivolar autem & leves, quæ pro minimis rebus interjiciuntur, quæque tales ut temerariæ rejiciuntur, & quas etiam rejicit Ulp. in l. Si rem alienam §. solutam autem D. De pignoris actione.

§. II

Quis appellare possit.

1. Appellat quilibet, cujus interest.
2. Vniu. & sociis appellatio etiam aliis prodest.
3. Et domini prodest subdito.
4. Excommunicatus in iudicio rectè appellat.
5. Item procurator habens mandatum.
6. Non gravatus non appellat.

1. Appellare potest non solum is, qui condemnatus est nomine siue suo siue alieno, vel uti procuratorio, tutorio, l. 4. §. fin. & tutor 27. D. hoc tit. modo non sit condemnatus vel contumax, l. 1. Cod. Quorum appellat. non recip. sed etiam quilibet alius, cuius interest, licet condemnatus non sit, l. 1. D. De appellat. recip. Hinc enim humanitatis ratione receptum est, ut pro damnato ad supplicium provocare quilibet possit, l. 6. D. hoc tit. quasi omnium inter sit innocentem defendi, & hominem hominis beneficio assisti, Servus D. De servis exportandis.

2. Quod si unus è pluribus appellaverit, & causa sit communis, & una eademque omnium defensio, appellatio eius etiam proderit aliis, qui non appellaverint, l. 1. & 2. Cod. Si unus ex pluribus appell. l. 1. §. fin. D. eod. Quod obtinet in correis criminalibus, Iul. Clarus §. fin. q. 94. versic. Quærumquid. Licet aliud obtineat in beneficio restitutionis, in quo unius restitutio alteri non prodest, d. l. 2. & l. 1. Cod. Si in communi eademque causa integ. restit. postuletur.

3. Sed & domini appellatio subdito prodest, si subditi saltem per consequentiam interfit, arg. o. Disleis 55. h. r.

4. Excommunicatus appellare quidem potest judicialiter, quia illa appellatio est species defensionis, quem ne quidem diabolo denegandam scribit Speculator, extrajudicialiter vero appellare non potest, quia talis appellatio habet vim conventionis: atqui excommunicatus alterum convenire non potest.

5. Ut autem procurator possit appellare, mandatum habeat necesse est, saltem generale, hocque sufficit, cum appellatio sit de prosecutione primæ instantiæ: & ideo tenetur quoque appellare, & appellationem à se interpositam denuntiare domino illis casibus, quibus prosequi non tenetur, cap. penult. sup. De procurat. An autem & quando possit vel teneatur aut non teneatur eam prosequi vide Scacciam Tract. De appellation. questio. 5. Calvolum in Praxi §. Procurator Conclus. 1.

6. Quemadmodum verò quilibet gravatus & cuius interest potest appellare, ita è diverso non gravatus, & cuius non interest, non appellat, quia gravamen est causa appellationis, quo proinde cessante cessat appellatio. Hinc ob veram contumaciam condemnatus non appellat, quia non dicitur is gravatus. Similiter nec notorius delinquens seu confessus & convictus, quia non dicitur quoque gravatus. Sed & frivole appellans audiri non debet, quia gravatus non sit, sed alium gravare studeat: unde etiam mulctari vel excommunicari potest.

§. III.

A quibus Iudicibus appellare liceat.

1. Regulariter ab omnibus iudicibus appellatur.
2. Fallit in Principe, non recognoscente superiori.
3. Fallit isom in supremis Conciliis.

4. In Episcopo, cuius prorogata est iurisdictio.
5. In delegato à Principe.
6. In arbitro.
7. In iudice, qui revocavit gravamen.

Appellari regulariter potest ab omnibus Iudicibus, qui sententiam tulerunt, sive sint ordinarii sive delegati, *can. Omnis, can. Ad Romanam 2. q. 7. Speculator h. tit. §. videndum restat. 18. & lare Scaccia De appellat. qu. 16.* Cum enim appellatio habeat naturam defensionis, *cap. Cum speciali 61. §. porro h. tit. omnibus regulariter permittitur esse debet: nec facit injuriam Iudici, qui ab eius sententia appellat, Rebuff. Tract. De supplicat. n. 49.*

2. Fallit autem hæc regula, Primò, in Principe, non recognoscente superiorem, nisi ad aliorum relationem pronuntiaverit, aut à male informato ad melius informandum appelletur, *Scaccia q. 8 n. 65.* quia de substantia est appellationis, quod fiat à minori ad majorem, qualem non habet, qui alium non recognoscit superiorem. Si tamen sententia Principis hujusmodi sæcularis contineret manifestam iniquitatem, posset ab ea appellari ad Papam *arg. Glof. in cap. Ex transmissa sup. de foro competenti.* quia Papa ratione peccati omnium talium Principum est Iudex competens.

3. Secundò, fallit in supremis Conciliis, quia eorum sententia censetur sententia Regis aut Principis.

4. Tertio in Episcopo, cuius iurisdictio fuit prorogata, *l. Episcopali Cod. De Episcopali auctoritate.* Idque speciale est in Episcopo: nam secus obtinet in alio Iudice prorogato, vel dato de communi consensu partium, *l. Ex consensu 23. hoc tit.*

5. Quarto, in delegato à Principe, cum clausula, *Remota appellatione, c. Pastoralis 53. h. tit.* quæ tamen clausula de frivola & levi, non etiam de gravi & legitima appellatione intelligi debet, *d. cap. Pastoralis Gaill. Observ. 33. n. 4. & 5.* De effectu verò istius clausulæ vide citatos à Maranta, *6 p. principali acti 2. n. 238.*

6. Quintò, in arbitro, nisi fuerit arbiter Juris, ut antè diximus. *ad Tit. de arbitris.* Vide Marantam *d. 6 p. acti 2. principali n. 262. & seqq. & 4. p. principali Distincta 6. versic. Quæ an coram arbitro &c.*

7. Denique in Iudice, qui revocavit grava-

mem, quod fuerat comminatus: nisi alio modo sit suspectus, *c. Cum cessante 60. h. tit.*

§. IV.

A quibus sententiis seu actibus appellare liceat, vel non.

1. Iure civili appellatur à sententia definitiva.
2. Et ab interlocutoria, vim definitiva habente.
3. Iure Canonico ab omni gravamine.
4. Ex Concil. Trid. tantum à gravamine irremediabili.
5. Ab eadem sententia tertio appellare non licet.
6. Non appellatur verus consummatus.
7. Non confessus & convictus.
8. Non reus de crimine notorio.
9. Antè condemnatus de crimine hæresis &c.
10. Non condemnatus pro debito publico.
11. Non Officialis condemnatus à suo Iudice.
12. Præterea non appellatur à sententia in causa incimarum.
13. Non ab eo actu, quem quis probavit.
14. Non in causis requirentibus celeritatem.
15. Non à nominatione ad munera publica.
16. Non ex vi clausulæ Appellatione remota &c.

Regulariter quoque appellari potest à quacumque sententia, & quibuscumque causis seu actibus, sive civilibus sive criminalibus. *Cum Romana 5. h. tit.* nisi id inventatur prohibitum à Iure Rebuff. *Tract. De appellat. in præfat. n. 72.* quia regulariter appellatio est magis favorabilis, quam sententia, *Gonzales ad Reg. VIII. Cancell. in annor. ad Glossam 9. contra nullitates & attentata num. 25.* Hoc tamen discrimine inter jus civile & Canonicum, quod iure civili tantum permittatur appellatio à sententia definitiva & quidem valida: nam ab invalidis, cum ipso iure sint nullæ, frustra appellatur, *solo titulo Codic. Quando provocare non est necesse, d. tit. D. Quæ sententia sine appellat. rescinduntur. l. Si expressim 19. D. hoc tit.* licet in dubio nullitas possit per alternativam appellationi conjungi *DD. in d. l. Si expressim.*

2. Ab interlocutoria verò sententia appellare hoc iure non licet. *Ante 7. Cod. Quorum appellat. non recip. l. fin. C. De sent. & interlocut. om. iud.*

nisi certis casibus, quibus scilicet interlocutoria vim habet definitivæ, & continet gravamen, quod per sententiam definitivam vel appellacionem ab ea reparari non possit, l. *Intra 4.7. D. de re iudicibus, l. 2. D. de appellacionibus recipien. l. Arbitr. D. Qui satis cogant.* Vide latius Hostiens. in *Summa h. t.* cum quia alias idem Iudex interlocutoriam, quam tulit, revocare potest; tum etiam, quia si in ea peccatum sit, id coram eodem quoque Iudice per subsequentem sententiam definitivam corrigi potest. Et idem præsumit lex tales appellaciones interponi tantum causâ differendæ litis, unde & appellaciones ejusmodi interpretæ vocant appellaciones frustratorias dilatorias, arg. l. 2. *C. de Episc. audientia.*

3. Jure autem Canonico ab omni interlocutoria, imò & ab omni gravamine, etiam extra iudicium aliqui illato vel inferendo, appellare licet, d. *Cum sit Romana § si vero, c. Bona memoria 52, c. Vi dicitur 59. Et alius h. t.* quia appellatio est species defensionis, & in præsidium innocentie comparata, c. *Pastoralis 53. Et c. Cum specialis 61. § porro, h. t.* Julque Canonicum omnem iniquitatem corrigi statim cupit, nec vult diffinire sententiam definitivam, quæ sæpe multo post tempore sequitur.

4. Cæterum Concilium Trid. sess. 24. cap. 20. *De reformat. c. Sess. 13. cap. 2. De reformat.* non aliter permittit appellari ab interlocutoria, quam si vim definitivæ habeat, & gravamen continet irreparabile, cujusmodi est incarceration, tortura, excommunicatio, suspensio, interdictum, Palsæ. *Praxis Episcop. p. 2. cap. 4. art. 15. De appellat. num. 3.* omni que adeo actus intractabilis, & quo executioni mandato pars gravata amplius sublevari non potest per definitivam, aut appellacionem à definitiva, vel non sine difficultate & præjudicio partis aut negotii principalis, Gonzales ad Reg. v. 111. *Cancel. in Annotat. ad h. 9. numer. 176. Et tribus seq.*

5. Dixi, regulariter, appellari posse à quacumque sententia; quia multi sunt casus, quibus appellatio non est permissa. Nam in primis ab una & eadem sententia, sive definitiva sive interlocutoria, & ab uno & eodem iudice, tertio appellare non licet, c. *Tua nobis 63, h. t. l. 1. Cod. Ne liceat in una eadēque c. c.* quia præsumit lex & Canon illud esse justum, quod tribus

diversorum iudicum conformibus sententiis est firmatum; & quidem præsumptione juris & de jure. nam alias lites in infinitum protraherentur. Si tamen per tertiam sententiam inferatur novum gravamen, ut si tertius Iudex condemnaret in expensas, in quas alii non condemnarunt, poterit ab illo gravamine appellari: sicut & is, qui bis appellavit, potest sententiam tertiam dicere nullam; & si super ista nullitate succumbat, licebit iterum appellare tanquam à novo gravamine.

6. Secundò, verus contumax non appellat, l. *t. Cod. Quorum appellat. non recipi. l. Ex consensu 2. §. fin. D. h. t.* Vide Scacciam de appellat. qu. 17. *limitat. 3. n. 4.* quia appellatio datur oppresso & gravato à Iudice, non autem ei, qui Iudici est rebellis; uti est verus contumax.

7. Tertio, Confessus & simul convictus non appellat, si utriusque sponte sua confessus, & clarâ probatione convictus sit: non vel si per tormēta sit confessus, aut dubiâ probatione convictus, aut si confessus solummodò fuerit, & non convictus, vel contra: nam tum appellare posset, quia duo illa copulativè requiruntur, de jure non tantum civili, sed & Canonico, in causis tam civilibus, quam criminalibus, ut tradit Maranta 6. p. *auth. 2. n. 292.* ubi declarat, quo pacto intelligendum sit, c. *Romana 3. §. fin. autem h. t. in 6.* quo innui videntur, confessum, & non convictum, audiendum non esse ex quo aliqui differentiam inter jus civile & Canonicum desumunt.

8. Quarto, non appellatur in factis notoriis, c. *Cum sit 5. in fine, c. Pervenis 13. c. Consuluit 14. h. t.* nisi appellacioni inseratur causa rationabilis Gloss. in d. §. *fin. autem in v. manūetur:* constat enim reum, de crimine notorio condemnatum, si appelleret, tantum appellare differendæ pœnæ causâ: quod admitti non debet, cum, ut ait Pont. appellatio non sit remedium ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentie constitutum, c. *Cum specialis 61. §. porro hoc tit.*

9. Quintò, condemnatus de crimine falsæ monete, l. *1. C. de falsa Moneta, l. 2. l. c. Majestatis, l. Constitutiones D. h. t.* aut hæresis, c. *Vi inquisitionis De hæreticis in c. aut de rapto virginis, l. unica §. si autem Cod. de rapto virginis.* In quibus tamen criminalibus appellari potest ante sententiam.

10. Sexto, condemnatus pro debito publico seu fiscali *l. Abstinentum 4. l. fin. C. Quorum appell. non recip. can. Et qui appellat. §. quoties 2. q. 6.* quando scilicet fiscus certat de damno vitando: scus, si de lucro captando.

11. Septimo, Officialis alicujus Iudicis, convectus & condemnatus pro gestis in officio, à suo iudice non appellat, *l. Nulli Cod. Quorum appellat. non recip.* sicut quilibet officialis, condemnatus in syndicato, ad effectum retardandæ executionis.

12. Octavo, non appellatur à sententia lata in causa decimarum, *c. Tua nobis, & ibi Glos. inf. De decimis*: nec item de jure civili à sententia lata in causa possessorii, *l. 1. Cod. de momentanea possess.* quando scilicet causa modici est præjudicii cujusmodi est iudicium spoliationis, quod summarie & veluti in momento expediti consuevit. Et hoc quoad effectum retardandæ executionis: alioquin valet appellatio quoad effectum devolutivum. Similiter de jure civili non appellatur in causis minimis, & brevioribus secus de jure Canonico.

13. Nonò non appellat quis ab eo actu, quem probavit, *l. Ab eo Cod. Quomodo & quando Index &c.* Similiter non appellat, qui renuntiavit appellationi suæ, si ve expressè, si ve tacitè, *l. fin. Cod. de temporib. appellat.* uti quando accepit terminum ad solvendum.

14. Decimò, non appellatur in causis requirentibus celeritatem, saltem ad impediendam executionem: nec ubi agitur de regularis disciplinæ correctione, *c. An nostrum & aliss. v. quia ut ait Pont. d. c. Ad nostram*, remedium appellationis non ideo est inventum, ut alieni à religionis & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia participium exhibere: nisi corrigens excedat modum in corrigendo, quia tum appellare licet, causa gravaminis expressa, *c. de Priore 31. h. 1.*

15. Undecimo, non appellatur à nominatione ad munera auctoritate publica, & utilitate privata, v. g. ad tutelam, *l. 1. §. si quis D. Quando appellandum sit* Alioquin à nominatione ad munera auctoritate & utilitate publica, licet appellare, *d. 2. Cod. de decurionibus.*

Duodecimò, non etiã ab actu, qui fit secundum juris dispositionem, nisi expressa & inserta rationabili causa, ob quam admitti appellatio debeat: quia regula generalis est,

quod à lege generali, lata ab eo, qui habeat potestatem ferendæ legis, non possit appellari *textus & Dd in c. Quia nos 82. h. c.*

16. Denique, ut alios casus omittam, non appellatur in causis commixtis cum clausula, *Appellatione remota*: quia clausula, quoad appellationem à definitiva, solus princeps in rescriptis suis uti potest, quoad interlocutoriam verò etiam inferior. Nec item à sententia et communicationis, jam lata, saltem ad effectum retardandæ executionis. Nec insuper à mentione & mandato de retinendo in Ecclesia, quam quis obtinet, *c. Pervevit 28 & ibi Dd h. tit.*

Notandum postremo, pro complemento, quod in omnibus casibus, in quibus non potest appellari à sententia definitiva, possit appellari ab interlocutoria: quia ejus gravamen non speratur posse reparari per appellationem à definitiva.

§. V.

Coram quo sit appellandum,

1. Appellandum à iudice & coram eo qui sententiam tulit.

2. Absente iudice facta appellatio est irritanda.

1. Appellandum autem est, si ve judicialiter si ve extrajudicialiter, coram Iudice, qui sententiam tulit, & à quo appellatur, *c. N. de iuris 95. h. 111*: quia illi debet innotescere appellatio, ad hoc, ut ulterius non procedat: & si processerit, revocetur per eum actus, tanquam attentata. Ideoque si plures de causa cognoverint, & sententiam dixerint, coram omnibus simul collectis, vel, si omnium copia simul haberi non possit, coram singulis vel majori parte separatim appellari debet, *Clement. 1. hoc tit.* Quod si nec quidem majoris partis copia haberi possit, sufficit appellare coram eo vel iis, cujus vel quorum copia haberi potest, adjecta protestatione. Si denique nullius copia haberi queat, aut etiam coram Iudice appellandum sit, à quo præsertim quis ob justum merum appellare non audeat, protestatione super hoc interposita, & causa appellationis saltem in genere expressis, coram probis viris vel coram Notario & testibus, etiam extrajudicialiter, appellare sufficit, *ca. n. l. & ibi*

Gloss. & Francus h. t. vel adire Judicem ad quem porrigendo ei appellationem suam. Quis autem dicatur metus iustus, relinquitur Judicis arbitrio, *Franc. in d. c. ult. n. 12.*

2. Quando verò appellatio interponitur, Judice & parte absente, debet ob absentiam, quia scilicet copia eorum haberi non possit, appellatio, coram superiore Judice vel honestis personis interposita, utriusque & Judici & parti intimari, ad hoc, ut suspendatur jurisdictio Judicis à quo: nisi aliter ad eorum notitiam pervenerit, ut late deducit *Seaccia de appellat. q. 6. n. 31. & seqq.* Sin autem interposita sit in absentia Judicis, propter ejus metum, non est necesse ipsi fieri intimatio: quia sicut metus iustus excusat ab appellatione, coram eo faciendam, ita & ab intimatione appellationis eidem faciendam. Similiter si appelleretur extrajudicialiter in absentia adversarii, intra mensem ei vel ejus procuratori intimatio faciendam est, *Clement. causam 3. De elect.*

§. VI.

Ad quem sit appellandum.

1. Appellandum à judice inferiore ad superiorem.
2. Et quidem gradatim, non omisso judice intermedio.
3. Quod tamen fallit jura Canonica quoad summum Pontificem.
4. Nisi etiam partes prorogent jurisditionem alterius judicis.
5. Fallit quoque in delegato judice regulariter.
6. De provocante per errorem ad alium judicem, quam debuit.

1. Ceterum appellandum est à Judice inferiore, qui sententiam tulit, ad ejus superiorem, & quidem gradatim ad proximum & immediatum, non autem ad alium, sive æqualem sive superiorem, non proximum, *l. Imperatores 21. in princ. b. t.*

Dico, ab inferiori ad superiorem, quia superioris est corrigere factum seu errorem inferioris, non contra, *c. Cum inferior sup. De majoris. & obed.* adeo ut ne quidem consuetudine induci possit, ut ad majorem vel partem fiat appellatio, quia consuetudo inducens ut minor in majorem vel pariter partem habeat jurisditionem, non valet, *Archidiacon. in c. d. Inferior Distinct. 21.*

2. Dixi, & quidem gradatim ad proximum, *c. Diligenti 65. b. t. c. Romana eod. in 6.* quia confu-

di jurisditiones non debent, *l. Nemo Cod. De jurisdict. omnium iudic. Glof. ibid. in V. auxilium.* Idque adeo obtrinet jure civili, ut ne quidem ad Imperatorem seu Principem, omisso medio Judice liceat appellare, *d. l. Imperatores D. h. t.*

2. Dico, jure civili; quia jure Pontificio à quolibet inferiore Judice, in causis fori Ecclesiastici, vel etiam secularis, quoad eos, qui subsunt temporali jurisditioni Ecclesiæ, ad summum Pontificem immediate, omnis intermedii judicibus, appellare licet, *c. Si duobus 7. c. De prioro 31. c. Ad audiendam 34. c. Diligenti 52. h. t.* Stetit & ad Legatum de Latere, in provincia sibi decreta existentem, *c. 1. sup. De officio Legati. & ibid. Panormit. Maranta c. p. ad h. n. 371.* quia gerit vices Papæ, & concurret cum quolibet Ordinario in provincia sibi decreta. Alias regulariter etiam jure Canonico oportet gradatim appellare ad proximum superiorem, nisi forte consuetudo loci (quæ jurisditionem tribuit, *c. Cum contingat. sup. De foro compet.*) aliud ferat, *c. 3. §. ab Archidiacono eod. in 6.*

Ratio diversitatis inter Jus civile & Canonicum est, quia summus Pontifex omnium inferiorum Judicum est Ordinarius, & cum omnibus Ordinariis, ob Sedis Apostolicæ prærogativam, concurret, *d. c. Si duobus 7. & alii. similibus, Concil. Trid. Sess. 24. cap. 20. De reformatione.* nec communicando aliquibus jurisditionem ordinariam vel delegatam, abdicat à se suam jurisditionem. At vero Princeps jurisditionem inferiorem Judicum à se abdicavit, *d. l. Imperatores.*

4. Intellige tamen, appellationem ad alium, quam ad immediatum superiorem non subsistere de jure civili, si contra eam excipiatur, alias valebit, *Glossa in d. cap. Diligenti.* quia partes litigantes prorogare in se jurisditionem alterius Judicis, etiam sine consensu Judicis prioris, possunt.

5. Intellige rursus prædicta, quoad appellationem ab Ordinario Judice: nam à delegato ad delegantem, vel ejus in officio successorem, rectè appellatur, ut antè diximus: nisi Ordinarius delegans delegaret causam, quia suspectus, nam tunc appellabitur non ad ipsum delegantem, sed ad immediatum ejus superiorem: aut nisi delegans totius causæ jurisditionem demandaverit, *c. Super questionem 27. §. porro sup. De officio iud. delegati.*

Quod si Judex laicus commiserit causam Episcopo, ab ejus sententia ad delegantem laicum vel ejus superiorem laicum provocabitur. Si duo Judices pronuntiaverint, quorum alter sit laicus, alter Ecclesiasticus appellandum est ad superiorem Ecclesiasticum, quippe digniorem, Maranta 6 p. acta 2. n. 392. Sicut & quando laicus & Clericus sunt arbitratores, restrictio fit ad superiorem Ecclesiasticum Maranta d. loco n. seq. Si laicus pronuntiaverit se Judicem competentem in aliqua causa spirituali, non appellabitur ad ejus superiorem laicum, sed Episcopum, Maranta d. loco n. 397.

6. Denique si per errorem quis ad alium Judicem, quam debuit, provocaverit, distinguendum: nam si ad alium majorem provocaverit, error ei non nocet; si ad minorem, l. 1. §. si quis in princ. D. h. r.

§. VII.

Quando & à quo tempore interponi debeat appellatio.

1. Tempora fatalia appellationis tria.
2. Tempus introducenda appellationis hodie 10. dierum.
3. Idque à die lata sententia, vel scientia; & est continuum.
4. Lapsus eo tempore appellatio fit deserta.
5. De appellatione tertii.
6. Currit decennium, si gravamen sit momentaneum.

1. Circa appellationem tria potissimum considerantur tempora, nempe tempus interponendae appellationis, tempus petendi Apostolos, & tempus proseguendae ac finiendae appellationis. Et haec tempora vocantur tempora fatalia appellationis, quia nisi intra ea respectivè interponatur appellatio, petantur Apostoli, & fiat prosecutio appellationis, ejusque causa terminatur, nisi elapsis appellatio efficitur deserta & quasi mortua aut facta quodam extinguitur, l. Cum lite mortua D. iudicatum solvi.

2. Quantum ad primum tempus attinet, olim de jure D. & Cod. poterat quis in causa quidem propria appellare intra biduum; in causa vero aliena intra triduum dumtaxat, & non ultra, l. Si quidem §. biduum, §. dies, §. in propria D. Quando appellandum fit, l. Eos 6. §. fin autem Cod.

De appellatione. Hodie ex Justiniani Constitutione appellari debet intra decennium, id est decem dies, à die lata sententiae, vel centè à die scientiae, quo sententiam latam esse intellexerit is, qui appellare velit, Latè Scaccia De appellatione q. 11. n. 7. Idque obtinet, sive à definitiva, sive ab interlocutoria, sive ab alio gravamine, etiam extrajudiciali, appellatur, Auth. Hodie Cod. De appellatione e. Quod ad consultationem 15. sup. De sent. & re judicata, e. Cum dilectus, §. fin. sup. De illi, & alii similibus, Gaill. 1. Obser. 130. sine discrimine causae, propriae aut alienae: licet etiam sententia sit sub conditione lata l. 1. §. biduum D. Quando appellandum fit, eam. Biduum 2. q. 6. Scaccia d. loco n. 111. Atque hoc tempus locum quoque habet in supplicationibus, Auth. Quae supplicatio Cod. De precib. Imp. offerim. Glof. in e. Si significaverunt sup. de testibus: neque ex Judicis permissione aut partium consensu prorogari potest, Gloss. communiter approbata in d. e. Cui sit Romana 5. h. r. Gaill. 1. Obser. 139. n. 6. licet valeat statutum vel stylus illud augens, vel diminuens.

3. Currit autem, secundum jus commune, de momento ad momentum, à die, ut dixi, latae sententiae vel scientiae d. Auth. Hodie, d. cap. Quod ad consultationem, Gloss. in Clement. Sicut de appellatione, in 7. dicitur tamen, ut ab initio sit utile, quia tempus illud non currit impedito vel ignoranti, nisi sit verè contumax; sed postmodum efficitur continuum, l. 1. §. dies D. Quando appellandum: ita ut etiam feriae solemnes includantur, l. 1. Cod. De feriis, l. Sive pars, §. feria C. De dilationibus.

4. Et si infra hoc tempus non appelletur, sententia transit in rem judicatum, & appellatio efficitur deserta, d. Auth. Hodie & ibi communiter DD. d. e. Quod ad consultationem, & d. e. Significaverunt. Nec sufficit appellanti, si probet se appellasse, nisi probet etiam se intra debitum tempus appellasset, Scaccia De appellatione q. 11. n. 40. In dubio autem, an lapsum sit ultimum momentum decennii, judicandum, non esse lapsum & consequenter appellationem non esse desertam, ne jus aliter periret: quo fit, ut in dubio etiam deferendum sit appellationi.

5. Sed & si tertius aliquis pro suo interesse velit adherere appellationi, per alium interpositae, vel tantum habere appellationem ab alio absque mandato legitimo nomine suo interpositam, id etiam facere tenetur intra decem dies,

dies, *Ve circa Deola in 6. Gaill. 1. Obser. 112.*
 Sin autem prosequi appellationem velit ab alio
 interpositam, pro suo interesse, tunc etiam ad-
 mitti debet, licet non appellaverit, *l. Ab execu-
 tore 1. §. 2. D. h. tit. c. Cum super 23 sup. De officio
 jud. delegatis:* quia per appellationem manet in
 suspenso sententia, & omnibus, quibus grava-
 men illarum est, aperta est via; ita ut alia appella-
 tione opus non sit. Ideoque appellatione semel
 coram Judice ad quem introducta, ipse appella-
 tis potest adherere appellationi appellantis, &
 deducere sua jura, antea non deducta, perinde ac
 si ipsemet ab initio debito tempore appellasset,
 quamvis appellas nolit suam appellationem pro-
 sequi, quia appellatio est communis utriusque parti.

6. Quod autem diximus, appellandum esse
 intra decem dies à dicitur sententiæ vel saltem
 scientiæ, illud obtinet, quando gravamen est
 momentaneum: secus, quando tractum successi-
 vum, & causam habet, continuam, cujusmodi
 est incarcerationio, excommunicatio, interdicitum:
 nam tunc, quamdiu durat, sine præfinitione
 temporis: quasi à præfenti & continuo gravame-
 ne appellare licet. Sic incarcerationis semper ap-
 pellare potest, etiam ultra mensis. quia semper
 gravatur. Similiter toties quia appellare potest,
 quoties citatur ad locum non tutum, quia gra-
 vamen istud causam habet continuam, & quo-
 ties de novo citatur, toties de novo gravatur.

Hoc tamen non procederet, si Judex esset
 interlocutus, illum justè fuisse carceratum,
 aut locum esse tutum: quia tunc intra decem
 dies à die interlocutionis appellandum esset, &
 alias sententia transiret in rem judicatum, nec
 ulterius appellare liceret, *Gaill. 1. Obser. 139. n. 14.*
 quia sententia contra jus partis lata, si ab ea non
 appellaretur, transiret in rem judicatum, *l. Cum Pro-
 latis D. De judiciis.* Et propterea hoc tempus de-
 cem dierum dicitur fatale, quia eo lapsò perit
 facultas appellandi.

§. VIII.

Qualiter fit interponenda appella-
tio.

1. Appellatio presentanda est iudici vel causa
 Notario.
2. 3. Libellus appellatorius quid continere de-
 beat.

1. IN primis ita interponenda est, ut de ea in-
 terposita appareat. Non tamen est necessè
 illam præsentare Judici, sedenti pro tribunali,
 sed potest ubique præsentari, ad hoc, ut sen-
 tentia non transeat in rem judicatum: imò suf-
 ficat illam præsentare actorum magistro seu
 Notario, absque Judice, *Maranta 6. p. act. n. 134.*

2. Tamen verò plerumque in usu sit, ut in
 libello appellatorio exprimat nomen Judicis
 à quo, Judicis ad quem, & adversarii, *l. 1. §. libelli
 D. h. t.* tamen non videtur omnino necessaria ista
 expressio, ut, si quid istorum omittatur, metuen-
 da sit præscriptio, *l. Seco 5. in princ. D. h. t.* Quam-
 quam commodissimum foret, exprimi nomen
 Judicis à quo, ut intelligi possit, à quo Judice &
 à qua sententia appelletur, & an ordine debito.

3. Nomen verò Judicis ad quem licet non ex-
 primatur, tamen censetur provocatum ad eum,
 ad quem de jure provocari debet, *l. 1. §. si quis in
 appellatione. l. Imperat. D. hoc t.* Et ideo hujusmo-
 di appellatio generalis, etiam de jure Canonico,
 subsistit, quia illo quoque jure gradatim appel-
 lari debet, exceptis paucis casibus specialibus:
 nam in dubio quis censetur velle uti jure con-
 muni, non speciali *Imola in l. 1. nu. 16. D. h. t.*
 & incertitudo, si quæ sit in hujusmodi appella-
 tione, apertissime declaratur, dum appellans suam
 appellationem introducit & prosequitur. Reli-
 qua huc spectantia patebunt ex §. seq.

§. IX.

De differentia definitivæ ab interlocuto-
ria quoad interponendam ap-
pellationem.

1. A definitiva statim & inconsistenti appellatur
 viva voce.
2. Ab interlocutoria non nisi in scriptis.
3. Nisi vim definitivam habeat.
4. Appellatur à definitiva non expressa causa.
5. Ab interlocutoria non nisi expresso gravamine.
6. Appellatio à definitiva ex novis actis justificari
 potest.
7. Ab interlocutoria non nisi ex antiquis actis.
8. Pendente appellatione ab interlocutoria, iudex
 procedere potest.
9. Non à definitiva.

G g 3

Quoad

1. Quoad interponendam appellationem definitivam & interlocutoriam, Nam à definitiva potest statim, postquam lata est, appellari viva voce, l. 5 § fin. D. h. t. quod dicunt illic appellare, l. Litigatorib. 12. Cod. eod. Sufficitque dicere, Appello, l. 2. D. eod. & hoc scribi in actis per Notarium. Statim, inquam, à lata sententia, id est Judice adhuc sedente pro tribunali. Si verò non fuerit incontinenti viva voce appellatum, interponenda scripto est appellatio, l. 3. D. eod. Exceptis causis brevioribus, de quibus in *Auth. breviores C. De sententiis ex breviculo recitandis*; in quibus potest appellari viva voce, Maranta 6 p. act. 2. num. 143. Atque in appellatione scripto interposita inferi oportet hæc verba, *Provooco & Appello*, aut *Equipolleantia* veluti, *Submitto me protestationi & tuitioni talis Iudicis &c.* Maranta d. loco num. 135.

2. Ab interlocutoria verò sive illic & incontinenti sive ex intervallo appelletur, Judice adhuc pro tribunali sedente, vel non, semper in scriptis porrecto libello appellatorio, (qui nomen continet appellantis, l. 1. § ult. D. h. t. non tamen necessariò nomen ejus, contra quem, l. 3. eod.) appellandum est, c. 1. eod. in 6. c. ut circa e. Si postquam, c. quamvis De elect. in 6. Exceptis aliquibus casibus, de quibus Phil. Francus in d. c. 1. & præpositus in c. Vi debitus 59. b. t. etiam si appelletur ad alium, quam ad Papam, Rebuff. in l. Quod jussit D. De rejudicata versis Nota 2. num. 134. in fine, ubi plenius vide. Dixi, porrecto libello appellatorio; quia non sufficit dicere Notario, *Scribe, qualiter appello, quod appellem.*

3. Si tamen sententia interlocutoria habeat vim definitivam, potest in continenti viva voce ab ea appellari, quia in ea omnes solemnitates servari debeant, quæ in appellatione à definitiva, cui æquiparatur.

Quòd si verò quis appellaverit viva voce, eum reservatione facultatis postea appellandi inscriptis, & postmodum etiam appellet, unde tunc incipiat currere tempus persequendæ appellationis, an à prima; an verò à secunda appellatione, vide Marantam, d. 6. p. act. 2. num. 144.

4. Præterea in appellatione à definitiva, vel definitiva vim habente, cum jus ipsum per-

mittat appellationem, non requiritur expressio causæ in specie, l. Scio 3. D. hoc tit. sed sufficit, quòd appellans dicat se gravatum, & sententiam esse injustam, Maranta d. loco num. 142. ubi appellans sit tertius aliquis, prætendens aliquid interesse, Felin. & alii in c. Quod ad consultationem sup. De sent. & rejudicata; aut appellationem in casibus, à jure vel ab homine prohibitis, *Glof. in c. Romana §. si autem in v. mandetur eod. in 6.* Nam cum eo casu appellans habeat juris præsumptionem contra se, non tenetur Judex deferre eum appellationi; nisi alleget rationabilem causam, ob quam cesset præsumptio ista, aut appellatur in materia visitationis aut correctionis, Concil. Tridentin. Sess. 13. cap. 10. §. in casibus, Navar. consil. 1. hoc tit.

5. At verò in appellatione ab interlocutoria, requiritur expressio gravaminis seu causæ, coram eodem Judice, c. Cum causam 62. cap. Vi debitus 59. b. t. ubi præpositus ponit novum limitationes, & quidem legitimæ ac probabiles, d. c. Vi debitus; atque in specie, si plures sint, omnes nominatim exprimi debent, nec sufficeret facere relationem ad acta. Quinimò causa exprimi debet, etiam notoria: quia licet notorium relevet ab onere probandi, non tamen relevat ab onere opponendi: Maranta, d. loco num. 154. Idque ut debitis honor deferatur Judici, Nam cum fieri possit, ut à Judice, expressa causa rationabili, justitiam consequatur appellans, non debet permitti recedere ab eodem non expressa causa, d. c. Vi debitus cap. 1. eod. in 6. Dicitur autem causa rationabilis, quandocumque Judex gravat contra jus scriptum, vel denegat juris beneficium, arg. c. De his sub finem Distinct. 28. cap. penult. & ult. inf. De secunda nuptiis; ut si neget restitutionem polliari, priusquam de proprietate cognoscat; vel si neget quartam productionem testimonii cum solemnitate legali, c. Ex conquestione sup. De testibus; vel non admittat reculationem, propter affinitatem, consanguinitatem, c. Præstramo 36. & generaliter, ubi non admittuntur legitimæ exceptiones, c. Ex parte sup. De officio jud. delegati. Quo casu cautè faciet excipiens, si apud Iudicem instet, ut super exceptione admittenda, vel non admittenda, interlocutatur, secundum *Glof. in Clement. ult. hoc tit. in v. revulsione*, ut facilius coram Judice ad quem ostendat

dit, se ex hac causa gravatum, quod exceptionem suam non admiserit, c. *Dilectis. Interposita* 70. h. t. vel ea neglecta ulterius processerit, c. *Ex parte* 97. h. t.

6. Rursus appellatio à definitiva potest ex novis actis seu causis & probationibus justificari, l. *Et* §. 1. *Cod. eod. l. Per hanc Cod. de tempor. & reparat. appellat. nonum* 7. Appellatio verò ab interlocutoria justificanda est ex antiquis actis, Clem. *appellanti eod. tit.* quia ab interlocutoria non appellatur, nisi Judex injuriam fecerit appellanti. Illa autem injuria non potest detegi, nisi ex iisdem actis & causis, coram Judice à quo deductis, non autem de novo deducendis: nisi aliquid de novo veniat in notitiam appellantis, arg. c. *Insinuans sup. de officio jud. delegati*; vel nisi interlocutoria contineat gravamen irreparabile, ut si Judex pronuntiarit aliquem torquendum; aut alias habeat vim definitivam; aut appellans obtulerit causas gravaminis & probationis coram Judice à quo, non & fuerit admissus: aut sententia lata sit contra contumacem: quia his casibus justificari potest ex novis actis causis & probationibus.

8. Denique, ut alias differentias omittam, in interlocutoria Judex à quo, nisi detulerit appellatiōni, aut contineat gravamen irreparabile, licet procedit donec illi, parte legitime citata, sit inhibiturum per Judicem ad quem, c. *Non solum eod. in 6.* valetque processus, c. *fin. de del. in 6.* etiam absque ulteriori citatione appellantis: ex quo is appellando videtur se facere contumacem, & declarare, quod non velit comparere, d. e. *fin.* Nec potest Judex ad quem inhibere Judicem à quo ulteriores progressus, priusquam constiterit legitime fuisse appellatum, *Gloss. in c. Romana eod. in 6.*

9. At pendente appellatiōne à sententia definitiva nihil innovandum est, l. *Appellatiōne Cod. eod. d. c. Non solum eod. in 6.* quia statim atque interposita est, ligat manum Judicis à quo. Idque obtinet etiam ante interpositam appellatiōnem intra 10. dies.

§. X.

De tempore petendi Apostolos.

1. 2. *Apostoli qui & unde dicantur.*
3. *Sunt triplices, Dimissorii, Reverentiales, Refutatorii.*
4. *Petendi & recipiendi hodie intra tringinta dies.*
5. *Qui dies currunt à die scientia.*
6. *Potest tamen Iudex breviorum terminum statuere, non longiorum.*
7. *Tu: & est statim à lata sententia petere Apostolos.*
8. *Quaritur, an appellatiōne extrajudiciali peti possint.*

1. **A**ppellatum esse, aut statim, aut ex intervallo, non sufficit, nisi etiam appellans intra statutum tempus petat Apostolos, id est litteras dimissorias, quas Judex, à quo appellatum est, transmittit ad Judicem, ad quem appellatum est, in testimonium & fidem appellatiōnis interpositæ. Sunt igitur Apostoli etiam pars appellatiōnis, ut late Scaccia, *quæst. 12. num. 24.*

Dicuntur ergò Dimissoriæ litteræ, quia, ut dixi, per eas causa transmittitur ad Judicem, qui appellatus est, l. *Dimissoria* 106. D. *de verb. signif. l. unica D. de libellis dimiss.*

2. Dicuntur etiam Apostoli id est Nuntii à Græco *ἀποστολλω* quod est Mitto, quia mittuntur ad Judicem ad quem, ut de causa appellatiōnis instrui possit.

3. Sunt autem Apostoli, qui hic usum habent in triplici differentia, nempe Dimissorii Reverentiales & Refutatorii, Dimissorii sunt litteræ, ad Judicem appellatum directæ, testificantes de appellatiōne, coram Judice à quo, vel honestis personis, interposita & admisa.

Reverentiales sunt, quando non ob causæ justitiam, sed solum ob reverentiam superioris, ad quem appellatur, Judex a quo desit appellatiōni, *cap. 1. eod. in 6. l. Eos 9. §. super his Cod. de appellat.*

Refutatorii sunt, quibus Judex à quo significat Judicem ad quem, se non admisisse appellatiōnem, de quibus *in l. fin. §. in refutatoriis C. eod. Gloss. in d. c. 1. in V. exhiberi*: adjecta etiam causa, eum appellatiōnem rejecerit, d. e. 1. *penult. D. de appellat. non recipiam.* Alias si recuset absque justa causa desere appellatiōni, punitur, c. *Cum parrati* 19.

10. *Et de prioribus 31. h. t. l. Quoniam iudices Cod. eod.* quia iudex à quo non deferens appellationi legitime interposita, lædit & turbat superiorem iudicem in sua iurisdictione.

4. Olim petendis & recipiendis Apostolis, ac iudici ad quem porrigend s, præscripti erant quinque dies, Paulus V. *Sent. tit. 34. can. Ab eo 2. quæst. 6.* & intra hos dies de iure Canonico instantet & sæpius, saltem uno contextu, peti debebant. Postea præscripti sunt triginta dies, intra quos similiter instantet & sæpius, saltem uno contextu, peti debent: alioquin si intra dictos xxx. dies appellatus Apostolos non petat, vel non recipiat, censetur appellationi renuntiasse, eaque proinde efficitur deserta, *d. can. Ab eo 2. quæst. 6. Clement. Quamvis h. tit. e. eod. in 6. l. iudicibus 24. Cod. eod. l. unica D. de libellis dimissis.* Et ideo iudex à quo sententiam, à qua appellatum est, executioni mandare potest, petinde ac si ab ea appellatum non esset, *e. Constitutus 45. h. tit.* Similiter efficitur deserta appellatio, si Apostolos oblatos intra idem tempus recipere recuset, *d. Clement. Quamvis h. verum.* Quod si verò per iudicem à quo stet, quo minus eos recipiat, debeat de eo protestari, *d. Clement. Quamvis:* & si absque causa intra eos dies dedecit, puniendus est, *d. l. iudicibus,* Quinimò post elapsum tempus potest appellans iudicem à quo coram iudice, ad quem provocavit, convenire, *l. Si appellationem 31. Cod. eod.*

5. Verius autem est, dies hos currere à die scientiæ, quo quis sententiam latam esse intellexerit, & à quo habuit facultatem appellandi, ne alias hoc inconveniens eveniat, quod ignorantia præclusum sit tempus petendi Apostolos, cui nondum præclusum est tempus appellandi, Maranta *6 p. act. 2. n. 130.* Et ideo *d. l. iudicibus,* definiens, currere tempus à die latæ sententiæ, intelligi potest, quando appellans habuit notitiam sententiæ latæ: vel incontinenti à sententia lata viva voce appellavit: ut sic concordet cum *c. Ab eo eod. in 6. & Clement. Quamvis,* quæ volunt currere à die appellationis interjectæ.

6. Atque hæc ita intelligenda sunt, nisi iudex à quo breviorum terminum petendi Apostolos statuerit appellanti. Nam licet verius sit, non posse longiorem præscribere, Capel. *Thol. decis. 44.* tamen breviorum præscribere

potest, quo elapso, si non fuerint petiti, non minus efficitur appellatio deserta, quam lapsus xxx. diebus; quia eiusmodi terminus brevior, à iudice præscriptus, succedit in vicem termini iuris, & eundem parit effectum, *e. Ex insinuatione 50. h. t.*

6. Tamen si autem sufficiat intra terminum, siue iuris siue hominis, petere Apostolos, etiam ultima die: nihilominus tutius est, eos in continenti & simul cura appellatione petere: quia si appellatum sit à definitiva, iudex à quo postpositos Apostolos nequit ulterius procedere, nisi prius dederit refutatorios, quamvis appellatio esset mere frivola. At verò quando appellatio est frivola potest etiam non petitis Apostolis ulterius procedere.

7. An verò etiam in appellatione extrajudiciali peti Apostoli debeant, quaeritur. Et distinguendum est: vel enim appellatur à iudice extrajudicialiter procedente; & tunc peti debent, quia est, qui eos dare potest, nempe iudex à quo: vel appellatur à parte; & tunc non est necesse eos petere, quia non est, qui eos det. Quamvis tutius sit etiam tum petere, sub hac conditione, si sit, qui dare possit. *Staccia De appellat. q. 1. art. 2. n. 31.*

Denique si quaeratur, cujus expensis dandi sint Apostoli, communis responsio est, dandos esse expensis appellantis. Maranta *d. l. nu. 214. Staccia q. 14. n. 114.*

§. XI.

Quibus appellationibus sit deferendum.

1. 2. 3. *Quatenus iudex puniendus, non deferens appellationi.*
4. *De ferre tenetur etiam appellationi ab interjectoria sententia.*
5. *Quod tamen fallit iure Canonico.*
6. *Nisi ex justa causa appelletur.*
7. *Ut & in dubio deferri satius est.*
8. *Concil. Trident. hæc de re sanxio.*
9. *Stylus Curia Romana.*
10. *De appellationibus ad futurum Concilium, ad tribunal Dei.*

Dixi iudicem à quo, si recuset deferre appellationi, puniendum. Nam regulatiter tenetur deferre cuiuslibet appellationi, adeo ut, si non deferat, quando est interposita ex iusta

justa causa, puniatur de jure civili poena 30. librarum auri, si causa sit civilis, si criminalis, arbitraria, *l. Quoniam iudices 21. C. h. t. Maranta 6. p. 2. n. 210.* Jure vero Canonico, si Iudex non deferat appellationi, ad summum Pontificem interposita, ad ipsum Pontificem puniendus mitri debeat *De priore 31. h. t.* Sicut ad Imperatorem pro merito puniendus mitritur, qui appellationem ad eum interpositam in causa cum civili tum criminali non receperit, *l. A Proconsulibus 6. in fine Cod. h. t.*

2. Quod si appellatum fuerit ad inferiorem Papam, plerique existimant poenam non deferentis appellationi in causa civili esse arbitriam, & sic in usu magis pecuniariam, Franc. in *4. c. De priore*; in criminali vero causa poenam depositionis, *can. Decret. 2. q. 6.*

3. Expectandus tamen hac in re est finis appellationis, ut non puniatur Iudex, qui rejecit appellationem, si iudicatum fuerit male appellatum fuisse, ut qui in exitu deprehendatur justè non deralisse.

4. Sed an Iudex à quo teneatur perinde deferre appellationi ab interlocutoria, atque à definitiva quaeritur: nam Imp. *m. d. l. Quoniam iudices*, agere de sententia definitiva, manifeste patet ex eo, quòd loquantur de sententia terminante intentionem jurantium, quòd sola praestat definitiva, *l. Praes Cod. de sent. & interloc. om. iud.* Sed dicendum id, quòd hac in re statuit lex civilis de definitiva, producendum esse ad interlocutoriam, vim definitivae habentem, à qua perinde atque à definitiva permittitur jure civili appellatio.

5. At verò jure Canonico, licet permittatur appellatio ab omni interlocutoria, gravamen aliquòd inferente, *c. Super eo 12. h. t.* tamen Iudex à quo non tenetur ei semper deferre, verum licet ei, non obstante appellatione ab interlocutoria, in causa progredi, quamdiu per Iudicem provocatum non fuerit legitime facta inhibitio, id est cum causa cognitione, ut sciat, an justè appellatum sit, *c. Cum appellationibus, c. Non solum eod. in 6. Maranta d. l. n. 207.* potestque de apostolis referentibus respondere, si hoc ei à quibus visum fuerit.

6. Si tamen appelleretur ab interlocutoria ex justa causa, tunc tenetur deferre appellationi, & si non deralisset, perinde puniri poterit, ac

si appellationi à definitiva non deralisset, Maranta *d. loco.* Ideoque jura volunt exprimi causam gravaminis in appellatione ab interlocutoria, ut si ea justa sit, appellationi deferatur.

7. In dubio quoque satis est, ut ei deferatur Iudex, quia licet sententia, quae in rem transivit iudicatam, habeat praesumptionem justitiae, *c. Bona 23 §. perro sup. De elect.* imò pro veritate habeatur, *l. Res iudicata D. De reg. iur. : tan. en. ea, quae nondum transivit in rem iudicatam, non magis justitiae quam injustitiae praesumptionem habet, sed ad utramque partem ita se habet, ut vel justa vel injusta pronuntietur, l. Chirographis 57 §. ult. D. De administrat. tutorum l. Herennius 63 §. 1. D. De evictionibus.*

8. Dixi ante regulariter omni appellationi esse deferendum; quia Iudex ei deferre non tenetur in casibus, quibus de jure prohibita est appellatio, de quibus antea egimus.

9. Ceterum Conc. Trid. *Sess. 12. cap. 4. De reformat.* ordinavit, ut ab omnibus Legatis, Nuntiis Apostolicis, Metropolitanis, aliisque superioribus Iudicibus, in admittendis appellationibus & concedendis inhibitionibus servetur Constitutio Innocentii IV. relata in *c. Romana eod. in 6.* eleganti Analyti enucleata à C. L. V. Stephano Weymlio.

10. Servat quoque stylus Curiae Romanae usitatus, ut non deferatur appellationibus in rebus parvi momenti, v. g. in summa non excedente decem ducat uti ex Vestrio restatur Piafec. in *Praxi Episc. p. 2. c. 4. art. 15. n. 8.* Quod & statuta curiae Metropolitanae Mechliniensis habent, ad taxam scilicet quinquaginta florenorum, teste, *Zypæo h. t. n. 8.*

11. Denique provocaciones à summo pontifice ad futurum Concilium tamquam erroneae & schismaticae damnatae sunt à Pio II. & Julio II. eodem Zypæo teste *d. loco n. 16.* Ubi etiam tradit, Reges reum laesae Majestatis habere eum, qui ab eorum sententiis ad Papam appellat & proferat exempla illorum, qui ad tribunal Dei provocarunt.

§ XII.

De tempore introducendae & proseguendae appellationis.

1. *Tempus est vel annus vel biennium.*
2. *Quod non currit de momento ad momentum.*
3. *Inter iudicis brevis tempus praescribere.*

Et h

A. Disque

4. Atque etiam ipsi appellanti, non appellato.
5. Ad finiendam appellationem iudex à quo terminum præscribere nequit.
6. Terminus brevior quo tempore præscribi possit.
7. Iudex ad quem appellanti præscribere terminum non potest.
8. Et deserta appellatio per lapsum terminum.

1. **T**empus introducendæ ac præsequendæ appellationis hodie de jure communi vel annus est, vel ex causa biennium, à die interpositæ appellationis, quando in iudicio appellatur, *e. Cum sit Romana 5. c. Ex ratione 8. h. tit. Clement. Sicus & ibi Glos. eod. Auth. Et qui appellas. Cod. de temporib. appellat.* aut ubi extra judicialiter appellatur, vel ubi sententia nulla est lata, à die illati gravaminis: quandoquidem talis appellatio sit veluti conditionalis, si gravamen inferatur.

2. Cæterū hoc tempus non currit de momento ad momentum, sicut currit decedium ad appellandum, quia dies appellationis non consideratur, *Glos. Clement. Sicus h. t. nec durate compromisso cursum habet, Clement. Quamdiu eod. t. Auth. Si tamen Cod. De temporib. appellat.*

3. Permittitur autem iudici, ut brevius tempus ad introducendam & præsequendam appellationem præscribat, si velit *d. c. Cum sit Romana*, ita ut appellatio, si appellans intra tempus illud non introduxerit & præsecutus fuerit eandem aliquo & qualicumque modo, efficiatur deserta, & sententiæ ac iudicii iudicis à quo stare compellatur, *e. Personas 4. h. t.* perinde atque per lapsum termini jure definiti, in cuius locum succedit terminus à iudice præscriptus, *Glos. in d. Clement. Sicus, Innoc. in c. Ex ratione 8. & in d. c. Personas n. 3. & 4. Panor. in d. c. Cum sit Romana. 4. Gaill. 1. Obs. 104. n. 2.* Potestque iudex, lapso termino à se præscripto, sententiam suam mandare executioni, etiam non expectato lapsu termini juris, *d. c. Personas ibi: ex tunc iudicio tuo stare compellat*; item, *ex tunc sententia tua parere constrigas*: nam dictio *ex tunc* extremum temporis momenti significat, *l. 4. §. ult. D. De condit. & demonstrat. l. in substitutione D. De vulgari & pupil. substit.*

4. Idem obtinet, si ipsemet appellans sibi breviorum terminum præscripserit, prout præscribere potest, *e. Sap. 44. s. Oblata 57. c. Nicolao 64.*

h. t. modo tamen is sit congruus & conveniens, e. Conseruit. 14. h. t. Ut verò appellatus appellanti talem terminum præfigat, non permittitur, ne in illius sit potestate, nimium coarctare appellantem, & adversario suo legem ponere, *Joan. Andri. & Panormit. in d. c. Personas*; sicut nec accelerando nimis permittitur terminum aut appellantem prævenire, *e. Sap. 44. in fine h. t.*

5. Ad finiendam tamen appellationem iudex à quo terminum breviorum præscribere non potest, sed tantum, ad introducendam & præsequendam: quia iudici ad quem ut superiori nequit præscribere legem, ut scilicet intra hunc vel illum terminum causam appellationis expediat *e. Ex insinuatione 50. h. t.* Et in hoc differt terminus ab homine seu iudice præscriptus à termino iuris, quod terminus iuris sit etiam ad definiendam appellationem, terminus autem hominis ad inchoandam prosecutionem, *Wamel. in d. c. Personas n. 5.*

6. Verius autem est iudicem à quo posse hunc terminum breviorum præscribere iudici ad quem, intra quem præsequatur appellationem, non solum, quando admittit appellationem, verum etiam quando eandem rejicit: quia id facit ad celeriore causæ expeditionem, ne sententia à se lata maneat diutius in suspensio, & ut occurratur malitiæ appellantis, ad executionem sententiæ differendam, ac tanto citius per superiorem cognoscatur, rectè ne appellationem admiserit vel rejecerit. Quin etiam verius est, iudicem à quo, postquam derulit appellationi, posse hujusmodi terminum præscribere ex intervallo, *e. 1. vers. post loco eod. in 6.*

Facilius vero eidem permittitur, postquam talem breviorum terminum præscripserit, eundem priusquam lapsus sit, prorogare, *l. Sed si 5. D. De precario*, quasi, quamdiu decurrit, is in ejus sit potestate, & ad illum perduret iurisdicção, *Rota Decis 35. alias 384. in antiquis. Decius in d. c. Personas, Dixi*, priusquam lapsus sit; quia cum sit peremptorius, *d. c. Sap. 44. h. t.* lapsus ejus facit, ut sententia immo utabiliter transeat in rem iudicatam, *d. c. Personas hoc tit. l. ult. §. illud Cod. De temporib. appellat.* nullaque admittatur moræ purgatio, quia mora contracta statim subintrat legis dispositio, hoc est deserta appellatio effectus.

7. At verò iudex ad quem præfigere appel-

lanti terminum hujusmodi ad prosequendam appellationem acquirit: quia habet terminum à jure statutum: nisi ubi periculum ex nimia dilatione immineret, uti in causis spiritualibus electionum postulationum, & aliis beneficialibus: que cum causam aliquo modo publicam continent, accelerari debent: sicut & causa matrimonialis, ob periculum incœstus, vel adulterii, *l. Quoniam frequenter §. 1. sup. de lite non testata*: item causa alimētorum, ob periculum vitæ, *l. Necare D. De agnoscendis liberis*.

8. Cæterum ut per lapsum termini, tam à jure quam ab homine definiti, deferta fiat appellatio consummatum tempus utriusque termini, seu ultimus dies, ejusque lapsus expectandus est, quamvis jam ante constet appellationis prosecutionem fieri non posse, *Wamef. in d. c. Personas hoc s. Et si iudex à quo simpliciter, prout fieri sæpè solet, præscripserit terminum ad appellationem prosequendam, sufficit qualitercumque prosequi, etiam per solam itineris arreptionem, vel per solum impetrationis scriptum actum, ut in c. Ex parte hoc tit. §. Dilatus sup. De rescriptis*, licet non doceatur de litens impetratis; nisi consuetudine vel statuto aliud obtineat.

§. XIII.

De causis biennij ad introducendam prosequendam & finendam appellationem

1. Causa concedendi biennij ad introducendam & appellacionem varia.
2. Ex parte appellantis infirmitas & paupertas
3. Qua etiam excusat à cursu fatalium.
4. Ex parte appellati, si is prosecutionem impedit.
5. Ex parte utriusque, si partes suspendant aut prorogent tempus.
6. 7. Removentur objectiones.
9. Ex parte iudicis, si per eum fiat, quo minus appellatio finiatur.
10. Ex parte tertii impediens, vel ex negligentia procuratoris.
11. Ex casu & fortuna.
12. Solum quandoque ex causa etiam tertius impeditur.

1. Ad introducendam, prosequendam, & finendam appellationem diximus dari de jure tam civili quam Canonico annum, & ex causa biennium, ita tamen, ut iudex à quo brevius tempus præscribere queat. Dispicendum nunc est de temporis hujusmodi causis, & variæ esse & concurrere possunt, vel ex parte appellantis, vel ex parte appellati, vel utriusque, vel iudicis, vel alicuius tertii, vel denique ex casu & fortuna.

2. Ex parte appellantis: ut si infirmitate ita detentus fuerit, vel paupertate aut inopia ita laboraverit, quod appellationem interpositam prosequi & finire non poterit. *c. Ex ratione §. ibi, per impotentiã hoc tit. c. penult. inf. de solutionib. Scaccia q. 15. art. 3.* Nam si difficultas excuset à mora *Gloss. in l. Quod D. Si certum petatur Jason, ibi, & communiter DD.* multò magis paupertas & inopia à desertione appellationis, cum impossibilitatem nulla sit obligatio, *l. impossibilitatem D. De reg. juris*, & est communis teste *Gail. Observ. 142.*

3. Sed dubitatur, an etiam paupertas & inopia excuset à cursu fatalium interponendæ appellationis? Et verius est, excusare, quando ad appellandum opus est sumptu aliquo, uti quando ex intervallo in scriptis appellandum est. Secus, quando nullo sumptu est opus, ut quando incontinenti viva voce appellari potest. Nec videtur opus protestatione pauperis, ut tenet *Bald. in §. 3. n. 2. sup. De rescriptis*: maximè si sit nota iudici: alioqui si ignota sit, eum in facto consistat: allegari & probari debet, *per l. In bello §. facta D. de captivis & postlim. revers.* tamquam fundamentum intentionis pauperis si utiq; miserabili paupertatis privilegio uti velit, *Gail. d. Observ. 142. n. 3. ubi plenus videt.*

4. Ex parte appellati: ut si is de facto, vel per se vel per alium, extra iudicium appellatorem impediatur, quò minus prosequi appellationem possit; vel in iudicio frustratorijis dilationibus efficiatur, ne appellatio debito tempore finiatur: nam & hoc casu appellanti conceditur ipso jure secundus annus, vel saltem servatur appellans illatusus, ut tempora prosequendi appellationem ei non currant, *Rota Decis 102. incip. Fatalia, in novis, Scaccia d. loc. n. 61.* quia tempus fatalium hoc casu labitur culpa & facto adversarii & desertio fieri debet contra culpabilem & negligentem, nò contra impeditum, *Scaccia, d. loc.*

H b 2

E x

5. Ex parte utriusque: ut si partes, durante appellatione, mutuo consensu peregrinationem aliquam suscipiant, vel compromittant in arbitros: nam durante ejusmodi peregrinatione vel compromisso, temporis cursus suspenditur ipso jure, nec proinde opus est secundo anno, *Clement. Quamdiu h. t. Auth. si tamen Cod. de tempor. appell. Scaccia de loc. 105. Et seq.* Ratio est, quia cum tempus prosequendæ appellationis, detur utrique parti, potest pacto & mutuo consensu partium suspendi. Quin & hoc jure nostro permittitur litigantibus, non tantum suspendere fatalia, *d. Clement. Quamdiu*: Sed etiam prorogare, *l. fin. §. fin. Cod. de temporib. appell. l. Quod si nolit §. si quid ita D. de Edictio edicto, c. de causis 4. sup. de officio jud. delegati.*

6. Nec obstat, quod tempus primæ instantiæ, puta triennium, consensu partium prorogari nequeat, ne quidem mediante juramento vel per compromissum, aut adjectionem pœnæ, licet abbreviari possit favore boni publici ut lites citius finiatur, *Gloss. in l. Properandum V. triennium Cod. de judiciis Gaill. 1. Observ. 141. nu. 5.* quia non est simile Ratio differentiæ est, quod finita prima instantia per cursum triennii, saluum adhuc maneat jus agendi de integro, solumque acta petant, salvo jure partis. At verò, finita causa appellationis, totum jus appellantis corrumpit & intercedit, totaque causa perimitur, & sententia qua in rem transit, judicatum, *Clement. Sicut h. t.* Et que stare cogitur appellans, licet, iniqua sit, *c. Personar. 4. h. t.* & appellationi remanere intelligitur, *c. Directa 39. hoc t.* Ideoque merito tempus prosequendæ appellationis prorogari potest de consensu partium, propter præjudicium alias irreparabile. Vide latè Marant. 5. p. num. 23. Gaill. 1. Observ. 141.

7. Non obstat, *c. Oblata 57. h. t.* quia loquitur de Judge, cui licet permittatur abbreviare hoc tempus, non tamen prorogare: at verò partes litigantes & abbreviare & prorogare possunt.

8. Non obstat etiam, *l. Nemo Cod. de temporib. appellat*: quia loquitur de reparatione, quæ fit finito tempore, ut colligitur ex eadem lege faciente mentionem reparationis: hic autem loquimur de prorogatione, quæ fit durante tempore, *l. Sed si manente 5. D. de precario.*

9. Ex parte Judicis potest intervenire impedimentum, si vel ob infirmitatem vel ob aliam

causam pro tribunali non sedeat, vel alias per eum steterit, quo minus causa appellationis ad finem intra debitum tempus perducatur. Et hoc casu, si Judex ille sit Princeps, non recognoscens superiorem, ipso jure appellans servatur in diebus, ita ut citi tempora appellationis non curant, *Auth. Sed & lis cum seq. Cod. de tempor. appell. can. Anteriorum §. ad hæc sancimus 2. Et 6. Gaill. 1. Obs. 141. n. 7.* Idque propter multitudines curarum & negotiorum, ob quam non decet Principem temporum angustius concludi, *l. Principium Code appell. Quam rationem Pontifex transfert quoque ad appellationes, quæ ad auditorium Papæ deferuntur, c. Ex insinuatione 50. ibi integræ permanent, h. t.* Si verò sit Judex inferior Princeps, tunc ipso jure per judicem indulgetur impedito secundus annus, *l. ult. §. ult. Cod. de tempor. appellat.* Sed hoc casu debet appellans, seu ejus procurator, prout praxis observat, protestari, & quidem sæpius, quod per se partemque suam non steterit, quo minus in causa celerius procedatur, quodque proinde fatalia sibi partique sue curtere non debeant, *Gloss. in c. Cupientes §. quod per viginti De elect. in 6. Marantia 6. p. act. 2. num. 230. Gaill. d. loc. n. 9.* At verò quando impedimentum hinc provenit, quàm ex parte Judicis, non est necessaria hujusmodi protestatio, sed sufficit, quòd impedimentum probetur, tutius tamen est: ut omni casu interponatur.

10. Ex parte alienius tertii vel etiam ex negligentia procuratoris potest quoque evenire impedimentum, ne intra debitum tempus seu annum appellatio finiatur, & tunc rata manet: ob eaque nec datur appellanti secundus annus, sed datur contra tertium impediendum, si solvendo sit, actio ad interesse, *l. Arbitrio 18. §. dolo D. de dolo malo.* Exemplo debitoris, qui dolo malo facit, ut legitimis temporibus tranfactis, dies actionis pereat in temporalibus actionibus, *d. §. dolo Et c.* vel instantia bicennii in criminali, *l. 1. §. 2. Col. Vi intra certum tempus*; & in civili criminalis, *l. Properandum Cod. de judiciis.* Contra procuratorem verò, si solvendo sit, datur actio mandati ad damnam & interesse, *l. Si remunerandi §. 1. l. Si procuratorem Et l. A procuratore D. Mandati, l. Si procurator C. de procuratoribus.* Nam sibi imputet necesse est, quòd negligentem procuratorem elegerit, *c. Sapè 44. h. tit. l. Sed et §. fin. D. de institut. actione, l. Cum mandato in*

in D. de minoribus, Gloss. in c. 1. §. 2. in V. restitui-
mus de in integrum restitut. Si verò tertius vel
procurator solvendo non sit, succurritur ei per
restitutionem in integrum, Gloss. in cap. Ex ratio-
ne 8. h. t. d. l. Propriandum §. uli Cod. de judiciis.

11. Denique provenire impedimentum po-
test ex casu & fortuna.

12. Quòd si verò & in toto secundo anno appel-
lans fuerit impeditus, solet ei dari ex iustissima
caussa etiam tertius annus, d. c. Ex ratione: non ta-
men ipso iure, uti datur secundus sed à Jui-
dice per viam restitutionis in integrum. Et qui-
dem integer annus, si toto secundo anno fue-
rit impeditus; alioquin annus non integer sed
solum tantum temporis ei restituitur, quantum
abstulerit impedimentum, Abbas in d. c. Ex ra-
tione; juxta naturam scilicet restitutionis in in-
tegrum; quæ est, ut tantum restituatur, quan-
tum abstulerit læsio, Clement. unica §. ibi no-
tata de restit. in integrum. Quia verò ista re-
stitutio incidenter petitur, idèd datur præviâ
summaria cognitione, sine libello aut litis con-
testatione, vel alia speciali causæ cognitione,
præviâ tamen citatione patris ad videndum re-
stitutionem fieri. Gail l. Obl. 143. in fine Alias,
ubi restitutio in integrum principaliter deduci-
tur, Ordo Juris est necessarius, Gail ibid.

§ XIV.

Quale debeat esse impedimentum
primi anni seu primi fatalis, ut
præbeat causam dandi
secundum.

1. Debet justum esse impedimentum.
2. Neque esse evidentiſſimè.
3. Nec sufficit juramentum appellantis.
4. Neque credendum iudici, afferenti tale impe-
dimentum.
5. Si de eo non constiterit iudex lapſo anno pote-
rit sententiam exequi.
6. Dummodo appellans etiam de diligentia sua
doceat.
7. 8. Iuſſe impedito primo anno dari ſemper ſecun-
dum integrum.
9. Discrimen inter primum & ſecundum annum.
10. Cur legitime impedito in ſecundo anno non
datur tertius.

1. Cæterum impedimentum oportet esse ju-
stum & inevitabile seu inexorabile, & non
affectatum: nam si appellans illud affectarit, vel
sua culpa causam ille præbuerit, æquum non est
ei hac in parte subveniri, l. 2. §. si quis tamen D.
Si quis cautionibus &c. * 2. Cumque infacto
constat, & ex veritate facti dependeat, non de-
bet præsumi, e. 1. de constitut. in 6. c. Cum in iure
sup. de officio jud. delegati, sed omninò & plene ar-
que evidentiſſimè probari, l. ult. §. illud Cod. de
temporib. appellas c. Ex ratione 8. hoc iii.

3. Et idèd non sufficit juramentum appel-
lantis, nisi fortè in causis modici præjudicii:
nam juramentum, præsertim ultroneum, nec
à Juidice nec ab adversario delatum, non po-
test servire pro ullo genere probationis; &
quando ejus usus permittitur, est potius exo-
neratio quam species probationis. Imò cum
Justinianus, in d. §. illud, requirat evidentiſ-
simam probationem, non sufficit juramentum
appellantis, cum unius testis testimonio; quia
quando à Jure vel Canone, liquida seu evidens
(à fortiori quando evidentiſſima) probat o re-
quititur, ea non potest confici ex conjunctione
duarum imperfectarum; & proinde in propo-
sito impedimentum hujusmodi probari debet,
vel per duos testes idoneos, vel per partis adver-
sæ confessionem, vel per instrumentum; nisi al-
ias sit notorium evidentiâ facti.

4. Et ne Juidici quidem credi debet, afferen-
ti tale impedimentum etiam ex propria persona
(ut si fateatur, se ob valetudinem non potuisse
vacare causæ cognitioni, aut præ tribunali se-
dere:) ne facile fraus fiat, l. Si forè D. de Ca-
strensi speculo; neve in iudicio tam judicantis
quam testificantis personâ fungatur, c. Ex lit-
teris suo. de probat. l. fama D. verb. signif. Adcò ut
licet in iudicio testis unius probet semiplenè,
tamen Juidici in iudicio non aliter credatur,
quam per acta judicialia, vel alias per legitima
constet documenta, c. Quoniam contr. 11. sup.
de probat. Et hinc licet facilis sit præsumptio
juris pro iustitia sententiæ lata à Juidice, c. Bona
23 sup. de elect. non tamen pro iudicis facto.

5. Quòd si igitur de impedimento non con-
stiterit evidenter, nec appareat de protesta-
tione de non lapſu fatalium, poterit Juidex à
quo, lapſo termino suo anno, sententiam suam
H h 3 velus

velut deferta appellatione, mandare executioni (parte tamen citata, ut tenet Bald. in l. Si contra 8. Cod. De appellat. & in l. 2. in fine Cod. De temporib. appellat. & Franc. in d. c. Ex ratione hoc tit.) non expectato lapsu biennii, secundum Marantam, p. 6. adu. 2. num. 23. tum quia lex non dat biennium, nisi iusta subsistente causa, & quidem evidenter probata: tum quia primum annum lex vocat primum fatale & secundum annum vocat secundum fatale, l. 2. in princ. & ibi Gloss. Cod. de tempor. appellat. quod non recte diceretur, nisi primi anni lapsus perinde atque lapsus secundi anni perimeret appellationem, non dato & probato impedimento, Clement. Sicut h. c. l. fin. Cod. d. tit.

6. Non tamen sufficit sola impedimenti probatio, nisi ultra appellans de diligentia sua doceat, etiam ad impedimentum amovendum: quia tunc demum dicitur ex iusta & necessaria causa impeditus, quando facta diligentia remanet impedimentum; & qui potest facere, ut possit, jam dicitur posse, l. 135. D. De reg. iuris. Nec dicitur impeditus, qui facile potest impedimentum amovere, imò dicitur illud volens pati Latè Scaccia qu. 15. art. 16.

7. Cæterum hic queritur, an iuste impedito in primo anno semper detur integer secundus annus? Et quidem non est dubium, dari integrum, quando toto primo anno fuit impeditus, vel diligentiam debitam adhibuit, licet impedimentum parum duraverit, Scaccia d. loco artic. 5. versio Primus casus est, cum seq. At verò quando non fuit toto primo anno impeditus, sed aliquo tempore tantum, an ei tunc detur secundus annus integer, non satis convenit.

8. Omissis aliorum variis distinctionibus, tamen si ea sententia de rigore juris verior videatur, quæ subsistente in aliqua parte primi anni impedimento, existimat, dandum esse secundum annum; non ut indistinctè eo toto appellans uti possit, sed ut inde tantum defumat, quantum in priori anno per quodcumque iustum impedimentum ei fuit ademptum, arg. l. Ab hostibus & sed quod simpliciter D. de quibus causis majores &c. tamen usu fori, præsertim Ecclesiastici, magis obtinuit, ut propter quodcumque impedimentum primi anni detur secundus integer, modò extet aliqua dili-

gentia appellantis, & totus primus annus non fuerit negligentia lapsus, sive potuerit, sive non potuerit appellans, deducto impedimenti tempore, in reliquo causam appellationis peragere, quia tale impedimentum appellanti non debet ad damnum referri, sed appellato ad prænam, s. Significante 69. hoc titul. Capella Tholof. 9. De eis. 331. Probatur ex Auth. Si appellat. Cod. d. tit. ubi dicitur, quod ad obtinendum hunc secundum annum sufficiat, si vel novissima induciarum die appellans ad agendam causam coram iudice compareat Confirmatur ex eo, quod totus primus annus sit in arbitrio appellantis, quando velit incipere & proficui appellationem, modò supersit sibi tempus sufficiens ad eam finiendam, arbitrio iudicis determinandum, juxta Oldrad. Conf. 60. n. 3. vers. Quod si impeditus. Videatur de his Scaccia qu. 15. art. 5.

9. Illud autem discriminis est inter primum & secundum annum, quod primum simpliciter & ipso jure detur, secundus autem etiam ipso quidem jure detur, sed non nisi ex iusta & necessaria causa. Insuper quod primus annus non sit præcisè fatalis, sed tantum sub conditione si nulla iusta intervenerit causa, quæ appellantem impeditur, quia ex tali causa datur secundus annus. At verò secundus est præcisè fatalis.

10. Cur autem legitime impedito in secundo anno non tam detur tertius annus ipso jure quam impedito in primo anno datur secundus, ratio est, quia jus præsumit quemlibet appellantem posse quamlibet causam appellationis, quantumvis arduam, peragere, in tria biennium, modo summa ope summoque opere, prout lex requirit, ad hoc nitatur, eo quod in usu id sit frequentius, aut fieri possit, arg. l. Ex his, cum l. seq. D. De legibus. Et ideo hoc præcisè tempus protequendæ appellationis præscribit, ut tanto certior celerique sit litium finis.

§. XV.

De effectu appellationis.

1. Regulariter appellatione pendente nihil innovandum.
2. Attentata post appellationem à definitum statim revocanda.

3. Ab interlocutoria non alias, quam ubi consistit de causa.
4. Idque in appellatione cum judiciali tum extrajudiciali.
5. Non indistinctè tamen, & ratio differentia.
6. Præterea appellationem oportet esse intimatam judici & parti.
7. In quacumque parte iudicii revocatio fieri potest.
8. Forma pendendi revocari attentata duplex.
9. Vis interest, utrum pars appellans, an verò appellata assensu veris.

Regula Juris est, pendente decendio ad appellandum, aut etiam pendente appellatione, sive recepta sit, sive non nihil posse innovari seu attentari in causa, verum omnia in eodem statu, in quo erant tempore introducendæ vel introductæ appellationis, quamdiu de ea cognoscitur, manere oportere, *l. unica D. Nihil innovari appellat. interpos.* Et quidem si recepta sit appellatio, quia recepta est; si verò non sit recepta, ne ullum appellationis præjudicium fiat, proutquam deliberatum fuerit, an recipienda sit vel non *dicta lege unica, capite Bona memoria 51. vers. prout si hoc titulo capite Non solum eod. in 6.* Denique quia per appellationem iudicium Iudicis à quo suspenditur, *cap. Si à iudice hoc titulo in 6. l. ult. §. fin autem Cod. de temporib. appellat. l. Cum inter sup. De sent. & re iudicata,* & quasi dormitare videtur, *e. Pastoralis 53. §. 1. hoc tit.* Appellans enim eximit se à iurisdictione iudicis à quo in ea causa, in qua appellaverit, *e. De rita 39. l. 1.*

2. Ideoque si post appellationem à definitiva aliquid innovaverit seu attentarit Iudex à quo; illud in primis statim & ante omnia per Iudicem appellationis remedio attentatorum revocari, irritari seu cassari debet *e. Dilectis finis 55. sub finem vers. quia tamen per appellationem h. l. Franc. in c. Consuluit & d. e. Bona 51. hoc tit. nisi forte causa attentatorum alio rem requirat indaginem, nec probari in continenti possit; nam tunc principalem causam non suspendit nec impedit, sed utramque simul prosequi oportet. l. Si confiteris Cod. Finium regund. Gaill. 1. Obsev. 146.*

3. Si verò post appellationem ab interlocu-

toria quid innovaverit, id revocari & cassari debet, ubi causam appellationis veram esse confiterit *d. cap. Non solum;* nisi Iudex appellationis, devoluto ad se negotio, Iudici à quo inhibuerit, ne procedat ulterius, *d. cap. Non solum.*

4. Habet autem hoc remedium attentatorum locum, non tantum in appellatione judiciali, sed & extrajudiciali, quia non solum prohibet lex aliquid innovari, pendente appellatione, sed generaliter lite pendente, *cap. 1. & 2. sup. Et lit. pend. nihil innovatur* & ideo, cum appellatio extrajudicialis ut minimum sit provocatio ad causam, *e. Cum sit Romana 5. vers. si verò hoc sit* etiam litis constituit pendendam; ac proinde quo post eam innovatur, rectè pendente lite innovari dicitur, & per consequens etiam ante omnia revocari oportet.

5. Hoc tamen est discrimen inter appellationem judicialem & extrajudicialem, quod in judiciali revocentur omnia, licet non sint directè contra appellationem; in extrajudiciali verò ea dumtaxat, quæ sunt directè contra appellationem, & non alia, ut tradit Maranta 6. p. act. 2. num. 4. Ratio differentie est, quod appellatio judicialis etiam in uno articulo, sive habeat connexitatem cum tota causa, sive non, in totum & quoad totam causam suspendat iurisdictionem Iudicis; Ideoque omnia revocantur. At verò appellatio extrajudicialis non suspendit iurisdictionem, ex quo extrajudicialiter proceditur; ideoque revocatur dumtaxat quod est in gravamen appellationis, seu contra appellationem.

Dixi, sive habeat connexitatem cum causa principali, sive non; quia licet juxta aliquos & quidem in puncto iuris appellatio ab uno articulo, qui separatus sit à causa principali, non suspendat iurisdictionem, nisi respectu illius articuli; tamen secundum Glossam & Abbatem in *cap. Super eo 10. hoc tit.* cui conformis est praxis, suspendit, sive sit connexus, sive non; ne, cum arbitrio Iudicis relinquatur, quæ sint connexa, quæ non, facile inclinetur ad iudicandum pro connexitate, ut sic totam causam ad se trahat. Videatur Scaccia q. 17. l. 7. memb. 2. v. 12.

6. Insuper ut attentata in judiciali appellatione revocentur, necesse est, quod appellatio fue-

fuerit intimata Iudici & parti: nam alias Iudex & pars, ignorantes appellationem, possunt de jure procedere in causa, nec revocantur tunc per eos attentata Maranta *d. loco Secus* in extrajudiciali, in qua revocetur, licet non fuerit intimata appellatio, ut *ibid tradit n. 403.*

7. Potest autem peti revocatio attentatorum in quacumque parte iudicii, usque ad conclusionem in causa, non ultra, Maranta *d. loco Gaill. 1. Observi 46. n. 10. Rota 27. Decis. Licet pars, in novis hoc sit.* Quod intellige quoad attentata ante conclusionem: nam secus obtinet in commissis post conclusionem.

8. Petuntur revocari dupliciter: aut implorato principaliter officio Iudicis, pro ipsorum revocatione, aut accessorie, proseguendo appellationem, Et hoc casu, quamvis super libello attentatorum contestata lis fuerit, si à causa principali separari queant, revocari ante sententiam definitivam poterunt: alias si talia sint, ut non possint rescindi nisi per sententiam definitivam, ea expectanda erit, ut in casu *l. Chronographis §. 1. D. De administrat. tutor Gaill. 1. Observi 46. n. 8.*

9. Cum verò attentata fiant aut per partem aut per Iudicem, & utroque casu ante omnia revocanda sint, prout latè tradit Monachus in *e. Cupientes n. 132. cum seqq. De elect. in 6.* multum interest, utrum appellans, an appellatus attentet: quia si appellans aliquid attentet, quod sit contra propriam appellationem, veluti si pendente appellatione adversarium sua possessione, quæ controversitur, spoliat, eo ipso tanquam sibi contrarius censetur non deferre propriæ appellationi, & jus sibi ipsi dicendo contemnere Iudicem, sicque indignum se appellationis beneficio facit; eum frustra legis imploret auxilium, qui contra legis nititur voluntatem, *e. Bona memoria sup. De elect. lega Auxilium §. fin. D. De minorib. Ac* proinde sententia à qua statim transit in rem iudicatam; eamque Iudex à quo potest executioni mandare, petinde ac si nunquam fuisset appellatum, *e. Cum stat. 5. h. t.* Nec hoc casu opus erat appellato exhibere libellum, ut attentata revocentur, sed solum ut iis probatis Iudex appellationis causam tanquam desertam pro executione ad Iudicem à quo remittat. Secus autem, si attentata non sint contraria appellationi, quia

eo casu revocari debent. Videatur Gaill. *d. Obs. 146. ubi n. 19.* tradit, quo pacto pronuntiaci debeat, quando appellatus vel Iudex à quo pendente appellatione attentat.

§. XVI.

De privilegiis remedio attentatorum competentibus.

1. Huic remedio non potest opponi exceptio proprietatis.
2. Nullam requirit prioris status justitiam.
3. Non requirit ordinem iudicarium.
4. Agenti hoc remedio non potest opponi exceptio excommunicationis.
5. Datur adversus quemcumque possessorem.

1. **R**emedio autem attentatorum plurimum competunt privilegia, estque longe promptius remedium spoliato seu turbato in sua possessione, quam interdictum unde vi: nam licet spoliatus ante omnia sit restituendus, ita et attentata & innovata ante omnia sit revocanda, *cap. non solum hoc sit. in 6.* tamen agenti, ut attentata revocentur, non potest opponi ulla exceptio proprietatis aut potioris juris, *Affist. Decis. 352.* sed sufficit constare quoquo modo, adversus eum attentatum & innovatum fuisse. At verò agenti interdicto unde vi, notorius defectus proprietatis obijci potest, & saepe restitutionem remoratur, *e. Ad decimas De vestitut. spoliat. in 6.* Item opponi potest exceptio alieni spoli cap. 2. §. *sed quoniam sup. De ordine cognit.* Innovati autem revocationem non moratur partis adversæ attentatum: licet de eo quoque revocando æque expedite agi possit, utriusque parti ex æquo patente Iudicis officio, *Panormit. in e. Bona memoria 51. h. t.*

2. Insuper in interdicto ex causa spoliis requiritur allegatio & probatio seu justificatio alicujus tituli, saltem colorati, *Clement. 1. De causis possess. & propriet.* non verò in remedio attentatorum, in quo nulla requiritur prioris status justitia, sed sufficit sola veritas.

3. Præterea in interdicto, quia est ad instar actionis, §. *ult. Institut. De interdicti* ordo iudicialis observandus est: nec sine libello, litis contestatione, & aliis, quæ in ordinariis iudiciis plerumque requiruntur, ad restitutionem pervenitur, *cap. 2. sup. Ut lice non contestata.*

In revocatione verò attentatorum, si notoria sint, non requiritur ordo iudiciarius, nec litis contestatione opus est, sed implorato iudicis officio mercenario proceditur de plano, cum sola citatione & causæ cognitione aliis solem-nibus omittis, *d. c. ult. sup. De ordine cognit. c. 1. Vs suspendens l. n. 6. Gaill. d. Observ. 146.* Quoties enim aliquid iudicis officio mercenario explicatur, non est opus libello, sed de plano proceditur *DD. ad rubr. D. De interrogat. actionibus.* Imò iudex ex officio parte non petente, & sic non jure actionis talia attentata revocare potest: quia per attentata plus iudex quam pars læditur, & lex prohibens lite pendente aliquid innovari, contemnitur, *Gail. d. loco.*

4. Rursus agenti interdicto potest objici exceptio excommunicationis, quia pro actore habetur, *c. Intelleximus sup. De iudicis, c. Cum in-ter c. ult. sup. de except.* non etiã petenti revocationem attentatorum, *Decius Cons. 200. col. fin. vers. Secundo.* Ratio est, quia ista petitio saltem in appellatione judiciali magis sapit naturam defensionis, quæ excommunicato per-mittitur, *d. c. Intelleximus & d. c. ult. De except.* quam actionis seu impetitionis, quæ excom-municato denegatur.

Dixi, saltem in appellatione judiciali, quia cum extrajudicialis appellatio, præsertim quæ à parte interponitur, non tam sit appellatio, quam provocatio ad causam, *c. Cum sit 5. vers. Si verò h. 1. & pro actione magis sit, l. qui ap-pellat, 29. D. De iudicis.* verius videtur, quod in hujusmodi extrajudiciali appellatione petenti revocationem attentatorum obstat exceptio ex-communicationis, quia illa verè agenti objicitur, non autem defendenti. Secus in ea, quæ à iudice interponitur, præsertim in mixta execu-tione, quia cum sit quoque species defensionis, apparet verius exceptionem excommunicationis non posse morari attentati revocationem.

5. Denique interdictum unde vi non datur contra quemcumque, sed eum dumtaxat, qui vi deiecit, vel deieci mandavit, aut deiectionem, suo nomine factam, ratam habuit, *l. 1. D. De vi & vi armata, c. Cum ad sedem, c. Sapè sup. de resti-tut. spoliat.* Et ideo ne quidem datur adversus eum, ad quem res sine vitio spoliū pervenit, v. g. contra emptorem rei, ab alio per vim occupatæ: & quidem jure Civili indistinctè, jure autem

Canonico, si modò ad eum bonâ fide pervene-rit, *d. c. Sapè.* At vero remedium attentatorum da-tur adversus quemcumque possessorem, sive bonâ fide sive malâ, sive scienter sive ignoranter, sive per partem, sive per iudicem res ad eum pervenerit, *c. Ex parte sup. de restitut.* Non quòd attentatum gravius sit, quàm spoliū, quippè cum spoliator sit prædo, qui vim vel publicam vel privatam committit, *l. 1. §. nequid autem, l. Si de fundo D. De vi & vi armata; & atrocitatem facti in se contineat, d. l. 1. §. interdictum;* nec verba sufficiant, *l. Si quis uxori §. neque D. De furtis;* attentatum verò sine ulla specie delicti fieri possit: sed quia qui attentat non solum ad-versarium lædit, sed & iudicem, & quidem magis offendit & legis prohibitioni resistit.

§. XVII.

Quænam iudici vel partibus, pendente appellatione, liceant.

1. Pendente appellatione licet non allegari allegare, &c.
2. Potest fieri innovatio contra tertium.
3. Quæque fieri poterant pendente causâ principali.
4. Similiter denunciare licet quem excommunicatum.
5. Si frivola sit appellatio, verò proceditur ad executionem sententiæ.
6. Pendente appellatione licet facere, quæ eandem promoveant.

POTIÒ tametsi regulare sit, pendente appella-tione, nihil innovandum esse, plurima tamen tum iudici, tum etiam partibus, pendente appellatione, permissa sunt.

1. Nam in primis utrique parti licet non propo-sita proponere, & non probata probare, at-que exceptiones opponere, modò tamen actio-nem & causam; coram iudice à quo propo-sitam, respiciant, & ei connexa sint, *l. Per hanc Cod. de temporib. appellat.*

2. Secundò, potest innovatio fieri contra ter-tium, etiam super eadem re, si nihil interfit appellantis eam innovationem fieri, vel non fieri. Exempli gratia, si ex duobus reis deben-di in solidum unus conventus & condemnatus appellaverit, non obstante ea appellatione, alius conveniri, & adversus eum iudex æquè

procedere potest, *l. Creditor in prin. D. Mandari*: quia res inter alios acta aliis non præjudicat, *c. Romana § in aliis h. t. in 6. Gaill. 1. Observat. 144.* Et sicut exceptio spoliis, ita & attentatorum alicui tertio opponi non potest, *Gloss. in d. l. Creditor in V. posse in fine* modò non habeat causam ab ipso spoliante vel attentante.

3. Tertio, ea attentari, & innovari possunt pendente appellatione, quæ poterant fieri & innovari pendente causâ principali: quale est, compelle litigantem ad cavendum, ut in *l. Postquam hæres § Imperator, 1. § ibi Bart. D. Vilegatorum § fideicommissorum nomine caveatur.* Hinc possessor, pendente appellatione, commo fruitur possessionis, & rectè possessionem suam continuat, nemoque ob contradictionem vel appellationem alterius fructu possessionis suæ carere debet, Joan. Monachus, in *c. Cupientes n. 138. De elect. in 6.* Nec attentare dicitur, qui jus suum prosequitur, continuando scilicet possessionem suam, fructusque percipiendo, sed veteri jure uti, *c. 1. sup. Vi litæ pendente § c. Gaill. 1. Obs. 147.* Similiter patronus, cui competit jus præsentandi plures ad beneficium vacans, præsentato uno potest secundum præsentare, non obstante appellatione: quia ante appellationem licita ei erat hujusmodi præsentatio, nec debet hac facultate privari per appellationem prius præsentati.

Quarto, si debitor, qui appellavit, ex nova causa factus sit suspectus de fugâ, potest non obstante appellatione capi à creditore, etiam propriâ auctoritate.

4. Quintò, si appellatur à sententia excommunicationis vel alterius censuræ Ecclesiasticæ, veluti interdicti & suspensionis, jam lata, potest Judex à quo, non obstante appellatione, denunciare & publicare appellantem excommunicatum, ut ab aliis vitetur, *c. Pastoralis 53. §. verum. § ibi Abbas hoc sit.* & similiter declarare suspensum, interdictum: quia excommunicatio est censura medicinalis, tendens ad correctionem, sicut & aliæ censuræ, & in potestate est appellantis censuras hujusmodi evitare. Ideoque aliud esset dicendum, si infligerentur in pœnam, sicut infertur depositio, quæ proinde per appellationem suspenditur, *Scacia quæst. 3. art. 1. num. 77. §. seq.* Similiter Judex potest excommunicatum privare fructi-

bus sui beneficii & distributionibus, Abbas in *d. c. Pastoralis*: quia ex quo exemptus est à communione Ecclesiæ, non debet ex fructibus ejus alimentari.

Dixi, si appelleretur à sententia excommunicationis vel alterius censuræ Ecclesiasticæ, jam lata: quia si appelleretur à declaratoria, qua Judex declarat quem incidisse in sententiam excommunicationis, non potest, cā appellatione pendente, aliquid innovare: quia cum fieri possit, ut malè declarat, meritò permittitur ab hujusmodi declaratoria appellatio; sicut & permittitur extrajudicialis appellatio à sententia excommunicationis ferenda, tamquam à futuro gravamine; ita ut sententia excommunicationis postea lata, sit ipso jure nulla, *c. Dilecti h. t.* Pari modo potest Judex excommunicatum absolvere ab excommunicatione, non obstante appellatione adversæ partis, ne absolvatur; idque ne in excommunicatione decedat, *c. Qua fronte 16. h. t.*

5. Sextò, si appellatio sit manifestè frivola, potest Judex à quo, dummodò ei non detulerit, procedere ad executionem sententiæ suæ, *c. Cum appellationis 5. eod. in 6.* sicut & iis casibus omnibus, quibus de jure appellare non licet, *c. Non solum eod. in 6.* vel ubi statuta aut jura concedunt paratam executionem: nisi in casibus ejusmodi prohibitis appellans alleget justam aliquam causam, ob quam admitti debeat appellatio; *Glossa in d. c. Romana § si autem eod. in 6.* Similiter appellatio in possessorio non retrahit executionem jure civili, *l. unica Cod. Si Dementanea possess. § c.* licet secus sit de jure Canonico, *Clemens. unica De sequestrat. possess. § c. Gloss. in c. Cum ad Sedem in V. interdictum sup. De restit. spoliar.* Sic quoque in factis notis appellatio non suspendit executionem: ideoque dicitur notoriè criminofum non esse audendum, *c. Proposuit 24. h. t.*

Septimò, si alicui mandatum sit, ut residet in loco beneficii sui, & is appellet, potest Judex, non obstante appellatione, committere vices ejus alteri, qui interim de fructibus beneficii alatur, *c. Pervenit 28. h. t.*

6. Denique, ut alia omittam, generaliter potest Judex à quo pendente appellatione omnia illa facere, quæ tendunt ad faciliorem & expeditiorem exitum causæ appellationis, dum-

modò senon immisceat appellacioni. Et idèd potest saltem in continenti taxare expensas, in quas condemnavit: quia tunc non dicitur innovare, nec propriè interlocui, sed declarare proaunciata. Similiter appellanti potest statuere certum terminum ad recipiendos apostolos; ita ut si intra assignatum terminum eos non receperit, appellatio efficiatur deserta, *Clement. Quamvis eod. tit.* vel ad iter arripendum ad Judicem Superiorem, *d. c. Peruenis. 28. hoc tit.* vel ad se præsenandum coram Judice, *c. Personas. 4. h. tit.* vel ad appellacionem prosequendam, *c. Ad hac. 2. h. t.* & sic de aliis similibus, quibus non præscribit legem Superiori, quod facere nequit.

Advertendum autem, quod licet in casu, quo de jure appellare non licet, attentata non revocentur, ex privilegio attentatorum, tamen revocari possunt per viam querelæ à superiori, *Masanta p. ult. sexta partis princ. actum 2. v. 117.*

§. XVIII.

De Recusationibus.

1. Recusatio legitima suspendit jurisdictionem judicis.
2. Proponenda est ante omnem actum judiciale.
3. Et quidem libello ac scripto.
4. Jure Canonico causa suspitionis in libello exprimenda.
4. 6. De causa suspitionis intra præfixum tempus cognoscunt arbitri.
7. Sin neglecterint vel desrecharint, procedet Iudex recusatus.
8. Jure civili non est necesse exprimere causam suspitionis.
9. Jure Canonico tam Ordinarius, quam delegatus recusari potest.
10. Jure civili delegatus, non etiam ordinarius, recusatur.
11. Etiam Commissarii ad audiendos testes recusari possunt.

1. Sequitur de Recusationibus, quæ in multis conveniunt cum appellacionibus, & à pari fere procedunt: cum sicut per appellacionem, ita & per recusationem judicis suspendatur ejus jurisdictio: nec possit in causa, in qua recusat, ad aliquem actum procedere, & si pro-

cesserit, processus sit nullus: nisi recusans post recusationem consenserit in Judicem recusat, vel coram eo comparuerit nulla protestatione interjecta, quod velit sibi salvam manere suam recusationem. Videatur Vantius *De nullitatis huius Tit. De nullis ex defectu jurisdictionis ordinariæ n. 140.*

Recusatio legitima sit necesse est & legitime proposita, quia frivolam seu frustratoriam contemnere Judex recusus potest, eaque contempta progredi adversus recusatam ulterius, ad exemplum frivolæ seu frustratorie appellacionis.

2. Cùm vero exceptio recusationis sit dilatoria, *c. Inter monasterium 20. vers. quas etiam tamquam dilatorias sup. De sent. & re judicat. & DD. in l. Apertissimi Cod. De judiciis, in c. Postremo 36 juncto c. Cum speciali 61. h. t.* & simul declinatoria fori; non solum ante litem contestatam, sed & ante omnem actum judiciale proponi debet, ne aliàs reus in Judicem consentire seu iudicium suscipere, vel suspitionis causam non curare videatur, *l. fin. Cod. De exceptionibus & d. l. Apertissimi: niti fortè postmodum, id est, post aliam dilatoriam exceptionem, vel post litem contestationem, causa suspitionis supervenerit: quia quæ de novo emergunt, novo opus habeat remedio, l. De arate 11. §. ex causa 8. D. De interrogat. actionibus vel extiterit quidem ante, verum post litem contestationem demum in notitiam rei venerit, quia justa ignorantia excusat, l. Qui in alterius D. De reg. juris: ideoque tunc post litem quoque contestatam objici potest, *c. Insinuante sup. De officio Iud. delegati.**

3. Proponenda recusatio Judicis, non verbis, sed scripto, quia hujusmodi recusatio æquiparatur sententiæ interlocutorie, à qua in scripto appellari debet, *c. Cordi eod. in 6.* Ideoque libello opus est, qui Judici exhibeatur, si is fuerit præsens. secus, si absens, *d. l. fin. Cod. De except.*

4. Sed & Jure Canonico causa suspitionis in libello recusatario exprimenda est. Et tunc Judex recusus subsistet, mandabitque utrique litigatorum, vel etiam coget, si opus sit, ut communi consensu eligant unum vel plures arbitros, & in dissensu singuli unum.

5. Qui quidem arbitri, recepto arbitrio, non cognoscent de causa principali, sed suspitionis

picionis duntaxat, deque veritate & idoneitate illius, cap. *Legitima eod. in 6.* statuentque recusatori terminum ad probandum, c. *Secundo requiris 42. §. 1. & c. Cum speciali 61. hoc tit.* Quod si in cognoscendo convenire nequeant, assument tertium, qui cum iis iudicet: & ad hoc per Judicem recusatam cogi poterunt, d. c. *Cum speciali*; sicut & ut ferant sententiam intra certum terminum.

6. Probata coram arbitris sufficienter iusta causa suspitionis, & sententia desuper per arbitros lata; Judex cognitionem causae alteri demandabit, de recusatoris consensu, vel remittet ad superiorem, d. c. *Cum speciali vers. causa.* Non probata vero causa suspitionis, vel probata quidem, sed illegitima & inidonea iudicata, ad Judicem recusatam remittetur, isque perseverabit Judex, d. c. *Secundo requiris §. 3. d. c. Cum speciali, juncto c. 4. sup. de foro competentis*; sicut & quando Judex appellationis pronuntiat bene iudicatum, & male appellatum, remittitur causa ad Judicem a quo, c. *Pe debitus 59. in fine hoc tit.*

7. Quod si vero arbitri intra praefixum sibi tempus vel neglexerint vel detrectarint declarare, an causa sit iusta, & Judex recusatam male expectare finem temporis iis praefixi, quam ad id cogere; lapsa tempore sine ulla arbitrorum sententia, potestas procedendi ulterius ad ipsum revertitur, seu ejus tollitur suspensio, d. c. *Legitima in fine.*

8. Caeterum Jure civili non est necesse causam suspitionis in libello recusatorio exprimi, sed sufficit nuda allegatio causae. Unde & in genere, secundum formulam recusandi traditam a *Glof. in d. l. Apertissimi in V. recusare, & V. libello*, potest allegari quis suspectus, etiam sine causae expressione, dummodo recusans praestet juramentum de calumnia, quod calumniae non recuset: nam hoc juramentum erit loco probationis, eo quod quilibet praestumarur memor suae salutis, *Glof. in d. Apertissimi in V. recusare.* Et ideo arbitri, a partibus electi, secundum Jus civile, omisso articulo suspitionis, in causa principali cognoscunt, tanquam si a Principe essent ejus dati Judices: quia ex quo suspitionis causa non est inferenda, nec consequenter est probanda, l. *fm. Cod. de iudiciis.*

9. Sed & illud discriminis est inter Jus Ca-

nonicum & Civile, quod Jure Canonico tam Ordinarius, quam delegatus recusari possit, etiam Episcopus, d. c. *Secundo requiris §. 3. & d. c. Cum speciali, & aliis similibus.*

10. At vero Jure Civili delegatus quidem recusari potest, ut suspectus, d. l. *fm. Cod. De iudiciis, & d. l. Apertissimi*: Nisi delegatio expresse facta sit a Principe, cum clausula, *Remota recusatione*, prout indubie de Jure communi delegare potest, quando quidem possit causam alicui committere, remota appellatione, l. 1. §. *fm. D. A quibus appellare non licet*; quae est species defensionis, in praesidium innocentiae introducta, & proinde juris naturalis, d. c. *Cum speciali* nam inde a fortiori poterit delegare cum clausula, *Remota recusatione*, cum hac adempta superstit ad hoc remedium appellationis, ut notat *Glof. in d. Apertissimi in V. recusare.* Caeterum eodem Jure Ordinarius Judex nequit recusari, ut suspectus, ad hoc, ut removeatur, tanquam suspectus; sed si subit aliqua causa suspitionis, alius ei adiungendus est, *Auth. Si vero contigerit Cod. de iudiciis, Glof. in d. l. Apertissimi V. Iudices.*

11. An autem Commissarii dati ad recipiendos & examinandos testes recusari possint? dubitatur. Et verius est, posse: quia sunt Judices delegati, omnisque victoria in probationibus consistit. Ac proinde plurimum interest partium habere Commissarios, omni exceptione majore. Non tamen hoc casu ad arbitros, sed ad eandem recuti vel provocari, ut alios Commissarios non suspectos det, tradit *Gail. r. Obser. 33.* ubi vide, an totum aliquod Collegium vel Universitas aut Synodus vel Parlamentum recusari possit, eo quod caput illius sit suspectum.

§. XIX.

De causis & effectu recusatationis.

1. *Causa recusatationis iusta in arbitrio Iudicis posita.*
2. *Sunt varia & multipliciter.*
3. *Effectus recusatationis est, suspendere jurisdictionem Iudicis.*
4. 5. *Alias Processus erit nullus ipso jure.*

1. Quae vero sint iustae causae recusandi Judicem, certo definiti nequit: ideoque

magis in arbitrio Judicis, quam certâ legis definitione ea res consistit; Panor. in c. Cum speciali in hoc tit. Et hinc fit, quod recusatone proposita plerumque cognitio illius ad arbitros rejiciatur. Suspicionis sup. De officio delegati, d. c. Cum speciali, &c. Legitima eod. in 6. Ad quos non esset necesse recurrere, si ejus in jure extaret certa definitio. Justa interim & indubitata reputatur omnino illa, quam Canon vel Lex pro tali habet.

2. Sunt autem variæ & multiplicæ ejusmodi causæ. Et quidem Maranta in Spec suo aureo p. 6. De appellat. actu 2, à n. 27. enumerat quadraginta: quarum prima est, si Judex sit familiaris alteri parti, magna scilicet non modica familiaritate. Secunda, si Judex ordinarius ex aliqua justa causa sit suspectus, potest & vicarius ejus ex eadem causa recusari, licet in specie adversus vicarium nulla alia sit suspicio. Tertia, si Judex sit consanguineus alterius partis & non equaliter utriusque. Quarta, si dominus sit suspectus ex eadem suspicionis causa: tota ipsius familia potest allegari suspecta: & sic de aliis similibus, de quibus vide Marantam d. loco.

3. Effectus recusatōis est, quod postquam fuerit proposita, pendente desuper cognitione, nisi frivolam esse constiterit, Judex in causa supersedere, nec ad ulteriora procedere debeat; aliis Processus erit nullus, & sententia, si quam tulerit, nulla.

4. Ceterum an ipso jure, an verò validitas vel nullitas sententiæ seu processus pendeat ab eventu probandæ vel improbandæ causæ, ut probata causa recusatōis declaretur nullus, improbatâ verò validus (sicut attentata per Judicem à quo, post interpositam appellationem ab interlocutoria ante inhibitionem Judicis ad quem legitimam, non revocantur, priusquam de veritate constiterit) variant Interpretes, Gaill. i. Observ. 33. num. 12. Sed verius est; ipso jure & quidem utroque, esse nullum, secundum Glos in can. Quocies 2. q. 6. Marantam 4. p. Distinct. 16. versic. 2.

5. Dicitur esse nullum; tum quia satius est, ut impediatur, ne quid fiat, quam ut factum postea cum verecundia Judicis recusari retractetur: tum quia generaliter sicuti inimici, ita quoque suspecti non debent esse causæ Judicis. Secundum requiritur §. tertiū postulas hoc tit.

Est enim periculosissimum & à ratione alienum coram Judice suspecto litigare, c. Cum inter sup. De except. c. Accedens sup. Vi lita non contestata, & d. l. Apertissima ut Judex recusatus non assimiletur ei à cujus interlocutione dumtaxat est appellatum, sed ei, cui post appellationem ab interlocutione per Judicem provocatum facta est inhibitiō ulterioris prosecutionis, quasi uti ibi hominis, ita hic inhibitiō sit Juris: constat autem, omnia acta post inhibitionem esse ipso jure nulla, c. Non solum hoc tit. in 6.

§ XX.

De Relationibus.

1. Relationum affinitas cum appellationibus.
2. Differentia
3. Quid sit Relatio. 4. Fit dupliciter.
5. Hodio utroque jure ferè extra usum abiit
6. De relatione ad Principem.
7. Differentia Relationis & Consultationis.

1. Appellationibus rectè quoque subjiciuntur Relationes, sicut & in Pandectis, propter similitudinem, quam cum iis habent: nam sicut appellatio fit ab inferiore ad superiorem, ita & relatio & sicut pendente appellatione, ita & pendente relatione, imò etiam promissa dumtaxat, nihil attentari seu innovari oportet, c. Licet sup. De officio jud. delegati, l. 1. D. Nihil innovari appellat interposita, l. Ex illo Cod. De appellat. l. Si quando Cod. De relation. & ibi Bald. quia sicut per appellationem causæ cognitio devolvitur ad superiorem, ita & per relationem; sic quòd. apud referentem seu remittentem esse definit, l. Ad principem 2. D. De appellat. & relation.

2. Quamvis in eo differat relatio ab appellatione, quòd appellatio post, relatio autem ante sententiā interponatur: exceptis causis criminalibus, l. Inter poenus 6. D. De maledictis & releg. l. Si quis filio §. quid tamen D. De injusto rupto testam.

3. Est enim Relatio hoc loco, ommissis aliis ejus acceptionibus, de quibus Maranta 6. p. actus 2. n. 10. Judicis inferioris, de jure dubitantis, ad Superiorem, Pontificem vel Principem, aut etiam Proconsulem vel Præsidem, transmissa consultatio ut sciat quid in judicando sequendum sit, l. Eum quem §. 1. D. De judiciis, Dixi, de jure

jure dubitantis; quia in ambiguitatibus factorum improbata est relatio, *Wesemb. ad tit. D. De appellat.*

4. Fit autem relatio dupliciter: aut simpliciter, prout olim juxta Canones in magna Judicium ignavia aut timiditate fieri solebat, *c. Dudum De elect. c. 1. Vs lito non contestata &c.* vel ad ditâ declaratione ejus, in qua est referens.

5. Usus hujus olim de jure civili frequens fuit, & obvius, *l. 1. & seq. Cod. de relationib.* ac deinceps etiam Novellis Justiniani Constitutionibus retentus & ampliatus. *Novell. 82. §. ult. & 113. & 115. in princ.* Verum postea per Novellam 125. penitus ferè sublati sunt. Sic & Pontificæ relationes usum quoque suum ferè amiserunt, vel eo argumento, quod earum unico ferè loco dumtaxat in hoc titulo fiat mentio, *c. Intimasti hoc tit.* nisi quòd in inferioribus rusticorum tribunalibus adhuc utrumque retineantur, in quibus ad proxima superiora tribunaia fieri solet relatio. Et hodie plerisque in locis fieri solet relatio causæ ad consilium, ut vocant, sapientis, & plerumque Jurisperitorum, quâ relatione durante etiam suspenditur jurisdictio Judicis inferioris, *c. Cum in veteri sup. De elect.*

6. Dum verò ad Principem fit relatio, exemplum partibus edendum est, ut si forè relatio alicui minùs plena videatur, suas rationes & reformativos libellos Principi offerre queat, *l. 1. & 2. & toto tit. Cod. De relationib. Wesemb. ad D. eod. tit. in fine.*

7. Porro licet Consultatio & Relatio in usu appellationis plerumque confundantur, cum per consultationem fiat relatio, & per relationem consultatio, transmissis actis: tamen Justinianus hæc separavit *tit. Cod. De relat. & tit. Cod. De appellat. & consultat.* eò quòd consultatio in sola & nuda interrogatione super aliquo juris dubio plerumque consistat; relatio autem in explicatione totius causæ, transmissis etiam actis, *l. Sciantdm D. De appellat. recipien. l. ult. Cod. De relat.*

Denique de specialibus privilegiis quorundam Flandrorum circa materiam hujus tituli vide apud Zypæum *De Jure Pontif. novo lib. 2. hoc tit. in fine.*

TITULUS XXIX.

De Peregrinantibus.

1. Peregrinans hoc loco quis dicitur.
2. Peregrinatio ad Sedem Apostolicam quando effectum appellationis habeat.
3. Et quis sit effectus.

Habet & peregrinatio ad Sedem Apostolicam vim & effectum appellationis: unde hic Tit. subjicitur.

1. Peregrinans in genere dicitur, quicumque per aliena loca peragrans proficiscitur: & Peregrini Romanis fuerunt, qui cives Romani non erant, *l. 6. §. Solemus D. De hered. instituendis, l. 1. Cod. eod. tit.* seu qui jus civitatis non habebant, ut quia Latinæ essent conditionis, vel penitus alienigenæ, indeque Peregrinitas statum & conditionem peregrinorum significat. Hoc verò loco Peregrinans specialiter capitur pro eo, qui ad Sedem Apostolicam proficiscitur; *cap. unico hoc tit. sive ex causa peregrinationis ad limina Apostolorum, sive ex alia, ut ibid. tradit Abbas num. 2.*

2. Habet autem talis peregrinatio seu profectio effectum & vim appellationis, si modò secuta fuerat intra decem dies à die illati gravaminis: & fuerit intimata Judici vel parti. *Scaccia De appellat. qu. 6. n. 42.* quia quemadmodum appellans ad Sedem Apostolicam eximit se à jurisdictione Judicis à quo, & se confert in jurisdictionem & tutelam Judicis ad quem: ita etiam qui post causam motam ad Sedem Apostolicam proficiscitur, licet verè non appellet, tamen perinde se confert cum omnibus rebus in protectionem summi Pontificis, atque si verè appellaret, quoad articulum, super quo appellaret, *d. cap. unico.* Sic ut eo ipso, quo iter arripit, censatur ipso facto appellare, quod plus est quam verbis appellare, *cap. De electi filii 52. sup. De appellat. Rota Decif. 54. aliàs 385. Si appelletur num. 1. De appellat. in novis Franc. in d. c. Dilecti nu. 1. & Cardinalis n. 4.*

3. Et idè quemadmodum Juxex à quo pendente appellatione nihil innovare potest, quoad